

***Správa o implementácii Rámcového dohovoru Rady Európy na ochranu
národnostných menšín v Slovenskej republike***

Bratislava 1999

Poznámka: správa je zostavená z podkladových materiálov vecne príslušných ministerstiev a iných orgánov a inštitúcií Slovenskej republiky. Za správnosť údajov zodpovedajú tieto inštitúcie. Za správnosť zostavenia pri kompletizácii správy zodpovedajú spracovatelia tejto správy.

Úvod

Rámcový dohovor Rady Európy na ochranu národnostných menšín (ďalej len RD) nadobudol účinnosť, po predpísanej ratifikácii minimálne dvanástimi členskými krajinami Rady Európy (ďalej len RE), 1.2.1998. Do dnešného dňa tento dokument ratifikovalo 23 štátov. Slovenská republika (ďalej len SR) sa prostredníctvom svojich expertov aktívne zúčastňovala procesu tvorby RD a ratifikovala ho už 14.9.1995 ako tretia členská krajina RE v poradí. Na príprave I. oficiálnej správy o jeho implementácii v SR sa podieľali zainteresované rezorty a inštitúcie zodpovedné za realizáciu národnostnej politiky krajiny a ktoré pripravili do tejto správy všetky potrebné údaje a podklady.

V r. 1993 - v súvislosti s prijímaním SR do RE - doplnila SR svoju vnútornú legislatívu o 3 nové právne predpisy: Zákon o matrikách (Č. 154/1994 Z. z.), Zákon o mene a priezvisku (Č. 300/1993 Z. z.) a Zákon o označovaní obcí v jazykoch národnostných menšín (Č. 191/1994 Z. z.).

Významnou skutočnosťou zostáva, že Slovensko, ako jediný štát RE, iniciatívne predkladalo každoročne orgánom RE správu o praktickej implementácii všetkých ustanovení RD v Slovenskej republike.

V súvislosti s nadobudnutím platnosti RD, kedy pre všetky štáty, ktoré tento dohovor ratifikovali, vyplynula povinnosť predložiť RE do 1 roka komplexnú správu o jeho uplatňovaní vo svojich krajinách, SR už má cenné skúsenosti.

Na Slovensku žijú príslušníci viacerých národnostných menšín. Je potrebné zdôrazniť, že v SR v zásade nie sú oblasti so 100%-ným zastúpením príslušníkov ktorejkoľvek národnostnej menšiny.

SR sa svojou národnostnou politikou snaží plniť najmä dve rozhodujúce funkcie a úlohy: vytvorenie všetkých nevyhnutných právnych a praktických podmienok pre zabezpečenie rovnosti všetkých občanov Slovenska bez akejkoľvek diskriminácie z dôvodov odlišného etnického pôvodu, náboženstva, farby pleti, pohlavia, postavenia a pod. a zároveň vytvorenie podmienok pre plnohodnotnú integráciu všetkých občanov do života spoločnosti a súčasné zachovanie a rozvoj kultúrnych hodnôt osôb patriacich k národnostným menšinám. Pri jej tvorbe a implementácii vychádza SR z platných medzinárodných i domácich právnych dokumentov v tejto oblasti.

Po roku 1989, kedy krajiny tzv. „východného bloku“ začali svoj spoločensko-politický a ekonomický prechod na budovanie pluralitných demokratických spoločností s trhovým hospodárstvom, nastali - v rámci týchto zmien - i špecifické zmeny situácie a postavenia osôb patriacich k národnostným menšinám. K týmto impulzom sa v roku 1993 pridal i vznik samostatnej SR, ktorá - ako nový štát v Európe - začala po prvý krát samostatne riešiť i tieto osobité problémy časti svojich občanov, ich vzťah k novému štátu a väčšinovému národu, vzťah väčšinového národa k nim, ako i vzťahy medzi národnostnými menšinami navzájom. Okrem problémov spoločných pre všetky národnostné menšiny na Slovensku, bolo potrebné začať riešiť i osobitný problém rómskej národnostnej menšiny, ktorý spočíva v ich horšej ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a vzdelanostnej situácii v porovnaní s ostatnou populáciou.

Právna ochrana

Komplexný zoznam právnych noriem, ktoré platia v právnom poriadku SR a upravujú parciálne časti práv osôb patriacich k národnostným menšinám.

1. Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd (najmä čl. 24, 25, 37)
2. Ústava Slovenskej republiky (čl. 6, 12, 33, 34, 47)
3. Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 95/1974 Zb. o Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie
4. Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach
5. Zákon č. 468/1991 Zb. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania v znení neskorších predpisov (§ 9 ods. 2 písm. c/)
6. Zákon SNR č. 254/ 1991 Zb. o Slovenskej televízii (§ 3 ods.3 a § 6 písm. j/)
7. Zákon SNR č. 255/1991 Zb. o Slovenskom rozhlase (§ 6 písm. d/)
8. Zákon SNR č. 36/1978 Zb. o divadelnej činnosti v znení zákona SNR č.115/1989 (§ 31 písm. f/)
9. Zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl v znení neskorších predpisov (§ 3 ods. 1)
10. Vyhláška MŠ SR č. 293/1991 Zb. o školskej inšpekcii (§ 6 ods.1 písm. e/)
11. Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 282/1994 Z. z. o používaní učebníc a učebných textov
12. Vyhláška MŠV SR č. 280/1994 Z. z. o súkromných školách
13. Zákon NR SR č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov
14. Vyhláška MŠV SR č. 353/1994 Z. z. o predškolských zariadeniach v znení neskorších predpisov
15. Zákon SNR č. 542/1990 Zb. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov
16. Vyhláška MŠ SR a MZ SR č. 536/1990 Zb. o zriaďovaní a činnosti cirkevných škôl
17. Nariadenie vlády SR č. 113/1991 Zb. o poskytovaní dotácií zo štátneho rozpočtu súkromným školám
18. Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov (§ 4 písm. a/)
19. Zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovacom práve v znení zákona č. 175/1990 Zb. (§ 10 odst.1 písm. a/)
20. Zákon č. 85/1990 Zb. o petičnom práve (§ 1 ods.4)
21. Zákon č. 256/1992 Zb. o ochrane osobných údajov v informačných systémoch v znení neskorších predpisov (§ 16)
22. Zákon NR SR č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku (§ 2 ods. 1, § 4 ods. 4 a § 14)
23. Zákon NR SR č. 154/1994 Z. z. o matrikách (§ 16, § 19 ods. 3 a 5)
24. Zákon NR SR č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín (§ 1 ods. 1)
25. Občiansky súdny poriadok č. 99/1963 Zb. (§ 18)
26. Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov
27. Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) (§ 2 ods. 14)
28. Trestný zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov (§ 196, 198 a 259)
29. Zákonník práce č. 65/1965 Zb. v znení neskorších predpisov
30. Zákon NR SR č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu SR, o konaní pred ním a postavení jeho sudcov v znení zákona NR SR č. 293/1995 Z. z. (§ 23)
31. Zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch (§ 7 ods.3)
32. Zákon č. 92/1949 Zb. v znení zákona NR SR č. 161/1996 Z. z.(Branný zákon)(§ 3 ods.1)
33. Zákon NR SR č. 270/1995 Z.z. o štátnom jazyku SR v znení neskorších predpisov (§ 3 ods. 3)

34. Vyhláška MŠV SR č. 280/1991 Zb. o ukončovaní štúdia na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach a učilištiach v znení neskorších predpisov (§ 10).

Plnenie ustanovení RD

SR v záujme ochrany a uskutočňovania spoločných ideálov a princípov RE uznáva, že jedným zo spôsobov dosahovania týchto cieľov je ochrana a ďalší rozvoj ľudských práv a základných slobôd. Preto v rámci svojho územia chráni existenciu národnostných menšín. Ochrana práv osôb patriacich k národnostným menšinám má mimoriadny význam pre stabilitu, demokratickú bezpečnosť a mier v Európe. Ako pluralitná a skutočne demokratická spoločnosť SR nielen rešpektuje etnickú, kultúrnu, jazykovú a náboženskú identitu každej osoby patriacej k národnostnej menšine, ale aj vytvára primerané podmienky umožňujúce týmto osobám vyjadrovať, zachovávať a rozvíjať túto identitu. SR sa snaží o vytvorenie ovzdušia tolerancie a dialógu, medzi národnostnými menšinami, vládou a väčšinovým obyvateľstvom, ktorý je nevyhnutný na to, aby existujúca kultúrna rozmanitosť mohla byť zdrojom obohacovania celej spoločnosti a nie jej rozdeľovania. Vytvorenie tolerantnej a prosperujúcej Európy závisí nielen od spolupráce medzi štátmi, ale vyžaduje si aj fungujúcu cezhraničnú spoluprácu, bez ujmy na Ústave SR a územnej celistvosti štátu.

SR postupuje vo svojej národnostnej politike v zmysle Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a na základe záväzkov týkajúcich sa ochrany národnostných menšín, ktoré sú obsiahnuté v dohovoroch a deklaráciách Spojených národov a v dokumentoch Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe, najmä v Kodanskom dokumente z 29. júna 1990, v záujme účinnej ochrany národnostných menšín a práv a slobôd patriacich k týmto menšinám v rámci právneho štátu, pri rešpektovaní štátnej zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenska.

Komplexnú správu o implementácii tohoto dohovoru v podmienkach SR predkladáme v nasledujúcom texte.

Vyhodnotenie plnenia RD podľa jednotlivých článkov

Článok 1

Ochrana národnostných menšín a práv a slobôd osôb patriacich k týmto menšinám tvorí integrálnu súčasť medzinárodnej ochrany ľudských práv a ako taká spadá do rámca medzinárodnej spolupráce.

Ústava SR, čl. 11

"Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred jej zákonmi, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv a slobôd.

Ústava SR, čl. 12,

ods. (1) „...ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. (...)"

ods. (2) „Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na (...) rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, (...), príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, (...). Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať alebo znevýhodňovať."

Ústava SR, čl. 12,

ods. (2) „Základné práva a slobody sa zaručujú na území SR všetkým bez ohľadu (...) na príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, (...). Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať alebo znevýhodňovať“.

Ústava SR, čl. 33

"Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine nesmie byť nikomu na ujmu".

SR sa od svojho vzniku dňa 1.1.1993 prihlásila k všetkým významným medzinárodným politickým a právnym dokumentom v oblasti dodržiavania a ochrany základných ľudských práv a práv národnostných menšín. Samostatná SR sa taktiež od r. 1993 aktívne podieľala na prípravách ďalších relevantných noriem na pôde Organizácie spojených národov (ďalej OSN), RE, Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ďalej OBSE) a iných medzinárodných organizácií a inštitúcií. Práve tak sa SR významnou mierou podieľala i na príprave a vypracovaní RD, vrátane jeho kontrolného mechanizmu. Vláda SR zorganizovala dovedna 11 návštev Vysokého komisára pre národnostné menšiny OBSE na Slovensku. Posledná návšteva sa uskutočnila 15.-16.3.1998. V roku 1998, na základe iniciatívy vlády SR, prebehli konzultácie s expertmi RE, EÚ a OBSE k otázkam posúdenia existujúcej legislatívy SR v oblasti používania jazykov národnostných menšín. Tieto konzultácie budú pokračovať v zmysle vzájomnej dohody medzinárodných expertov aj v roku 1999.

Medzinárodné záväzky SR

Záväzky SR v tejto oblasti vyplývajú najmä z nasledovných medzinárodných noriem:

- 1/ Záverečný dokument z kodanskej schôdzky KBSE o ľudskej dimenzii z r. 1990
- 2/Deklarácia OSN o právach osôb patriacich k národnostným alebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám z r. 1992
- 3/ Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z r. 1966
- 4/ Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z r. 1965.
- 5/ Rámcový dohovor Rady Európy o ochrane národnostných menšín z r. 1995
- 6/ Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z r. 1995 (súčasťou tejto zmluvy je aj odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1201)
- 7/ Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Poľskou republikou o dobrom susedstve, solidarite a priateľskej spolupráci z r. 1991
- 8/ Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Spolkovou republikou Nemecko a dobrom susedstve a priateľskej spolupráci
- 9/ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci
- 10/ Zmluva o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou

Článok 2

Ustanovenia tohto rámcového Dohovoru sa budú uplatňovať v dobrej viere, v duchu porozumenia a tolerancie a v súlade so zásadami dobrého susedstva, priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi.

V duchu tohto článku, obsahujúceho jednu zo základných zásad medzinárodného práva *pacta sunt servanda*, bola ratifikovaná Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou, do ktorej bol RD v plnom rozsahu inkorporovaný. Vláda SR 9.12.1998 schválila podpísaný Protokol medzi MZV SR a MZV MR o

vytvorení mechanizmu slúžiaceho k napomáhaniu plnenia tejto zmluvy. Na jej základe sa postupne vytvorí 11 zmiešaných expertných komisií, z ktorých jedna sa bude zaoberať otázkami národnostných menšín. Vláda SR uložila gesčným rezortom zabezpečiť začatie činnosti zmiešaných komisií do konca januára 1999.

Vláda SR hodnotí celkové pokrytie záväzkov vyplývajúcich z ustanovení RD ako vyhovujúce (v súčasnosti je v SR platných najmenej 26 právnych predpisov dotýkajúcich sa právami osôb patriacich k národnostným menšinám). Je pochopiteľné, že tak, ako v iných krajinách, aj v SR sa jej vnútorná legislatíva postupne vyvíja a zdokonaľuje. V záujme vytvorenia priaznivejších podmienok pre občanov patriacich k národnostným menšinám v SR, ako aj určitých nevyhnutných korekcií existujúcej legislatívy vo vzťahu k Ústave SR, ale aj záväzkom vyplývajúcim z RD a pod., bude vláda postupne naďalej prijímať ďalšie nevyhnutné legislatívne a praktické opatrenia. Takými opatreniami je napríklad príprava zákona o používaní jazykov národnostných menšín v úradnom styku, či návrat k dlhoročnej praxi vydávania dvojazyčných vysvedčení na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín, Slovenská republika je aktívnym členom medzinárodných organizácií, čo dokazuje fakt, že sa iniciatívne zúčastňuje na riešení otázok národnostných menšín na rôznych medzinárodných fórach a aj sama iniciuje medzinárodnú spoluprácu.

Článok 3

1. Každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo slobodne si zvoliť či má byť s ňou zaobchádzané ako s takou alebo nie a z tejto voľby alebo z uplatňovania práv spojených s touto voľbou nebude vyplývať žiadna nevýhoda.

2. Osoby patriace k národnostným menšinám môžu uplatňovať práva a využívať slobody vyplývajúce zo zásad zakotvených v tomto rámcovom Dohovore tak individuálne ako aj v spoločenstve s inými.

Ústava SR, čl. 12,

ods. (3) „Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti. Zakazuje sa akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodňovaniu“.

Ústava SR, čl. 34,

ods. (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.“

ods. (2) „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

- a) právo na vzdelanie v ich jazyku,
- b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,
- c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

Ods. (3) „Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.“

Ústava SR zakotvuje princípy rovnosti a nepovoľuje žiadnu formu diskriminácie občanov. Občania patriaci k národnostným menšinám sú predovšetkým rovnoprávnymi občanmi SR. Každému sa poskytuje právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti, zakazuje sa pritom

akékoľvek ovplyvňovanie tohoto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodňovaniu. Legislatíva SR zaručuje občanom patriacim k národnostným menšinám všetky práva, ku ktorým sa SR zaviazala v relevantných medzinárodných právnych a politických dokumentoch. Tieto práva môžu využívať buď samostatne alebo v spoločnosti s inými.

V súčasnosti v legislatíve SR neexistuje právna definícia národnostnej menšiny. Rovnako neexistuje žiadny formálny systém oficiálneho uznania národnostných menšín. Existencia národnostných menšín sa odvíja od základných individuálnych práv osôb patriacich k národnostným menšinám zakotvených v Ústave SR, v ostatných relevantných domácich zákonoch a medzinárodných právnych predpisov. Oficiálne štatistiky (v SR sa demografickými štatistikami oficiálne zaoberá Štatistický úrad Slovenskej republiky) pri príležitostiach sčítania ľudu ukazujú, že v súčasnosti v SR existuje dovedna 11 národnostných menšín, ktorých prehľad je v nasledujúcej tabuľke. Okrem týchto národnostných menšín nie je na Slovenku žiadna iná pôvodná etnická skupina alebo národnostná menšina.

Národnostná štruktúra v SR

národnosť	absolútny počet	%
slovenská	4.590.100	85,7
maďarská	568.714	10,6
rómska	83.988	1,6
česká	51.293	1
rusínska	17.277	0,3
ukrajinská	14.341	0,3
nemecká	5.380	0,1
moravská, sliezská	6.361	0,1
chorvátska	4.000	0,07
židovská	3.500	0,06
poľská	3.039	0,05
bulharská	1.400	0,02
ostatné	6.814	0,1
spolu :	5.356.207	
100,00		

Článok 4

1. Strany sa zaväzujú zaručiť osobám patriacim k národnostným menšinám právo rovnosti pred zákonom a rovnakú ochranu zo zákona. V tomto ohľade sa zakazuje akákoľvek diskriminácia založená na príslušnosti k národnostnej menšine.

2. Strany sa zaväzujú, že tam, kde to je potrebné prijmú primerané opatrenia s cieľom podporovať vo všetkých oblastiach hospodárskeho, spoločenského, politického a kultúrneho života úplnú a efektívnu rovnosť medzi osobami patriacimi k národnostnej menšine a osobami, patriacimi k väčšine. V tomto ohľade budú venovať náležitú pozornosť osobitným podmienkam osôb patriacich k národnostným menšinám.

3. Opatrenia prijaté v súlade s odstavcom 2 sa nebudú pokladať za akt diskriminácie.

Ústava SR, čl. 12,

ods. (1) „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremiľateľné a nezrušiteľné.“

ods. (2) „Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.“

Ústava SR, čl. 33

"Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine nesmie byť nikomu na ujmu".

SR má dlhú históriu v otázkach zabezpečovania práv osôb patriacich k národnostným menšinám. Výsledkom historického vývoja je i dnešná národnostná štruktúra obyvateľstva, ktorá explicitne dokazuje správnosť politiky rešpektovania oprávnených záujmov národnostných menšín na jednej strane a zabezpečovania úloh štátu na strane druhej. Výsledkom - dnes už spolu 11 návštev Vysokého komisára pre národnostné menšiny OBSE na Slovensku sú jeho postrehy a odporúčania týkajúce sa dopracovania legislatívnej stránky uplatňovania medzinárodných záväzkov SR v tejto oblasti v záujme jej lepšej prehľadnosti, vzťahov medzi vládou a organizáciami reprezentujúcimi národnostné menšiny, financovania kultúry národnostných menšín, či zachovania podmienok pre zabezpečenie vzdelávania v jazykoch národnostných menšín. Spolu s nástupom novej slovenskej vlády, priamou a významnou účasťou predstaviteľov národnostných menšín na riadení štátu v najvyšších funkciách orgánov štátnej moci, ako aj s vytvorením inštitúcie podpredsedu vlády SR pre ľudské práva národnostné menšiny a regionálny rozvoj a zmenou v prístupe nového vedenia relevantných ministerstiev, nastal pokrok v niektorých dosiaľ neriešených alebo iba málo riešených otázkach. Ide najmä o dopracovanie vnútornej legislatívy Slovenska tak, aby táto v plnom rozsahu pokrývala medzinárodné záväzky SR, riešenie oprávnených požiadaviek jednotlivých národnostných menšín, najmä v oblasti kultúry, školstva a účasti na riadení záležitostí, ktoré sa ich dotýkajú a v neposlednom rade riešenie podmienok pre plnú integráciu a zapájanie sa všetkých občanov do života spoločnosti.

Článok 5

1. Strany sa zaväzujú podporovať podmienky, ktoré sú potrebné pre osoby patriace k národnostným menšinám na zachovanie a rozvíjanie ich kultúry, na zachovávanie základných prvkov ich identity, najmä ich náboženstva, jazyka, tradícií a kultúrneho dedičstva.

2. Bez ujmy na opatrenia prijímané v rámci svojej celkovej integračnej politiky strany sa zdržia politiky alebo postupov zameraných na asimiláciu osôb patriacich k národnostným menšinám proti ich vôli a budú tieto osoby chrániť pred akýmkoľvek postupom smerujúcim k takejto asimilácii.

Ústava SR, čl. 1

„Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.“

Ústava SR, čl. 6

ods. (1) „Na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk.“

ods. (2) „Používanie iných jazykov než štátneho jazyka v úradnom styku ustanoví zákon.“

Ústava SR, čl. 12,

ods. (3) „Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti. Zakazuje sa akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodňovaniu.“

Ústava SR, čl. 29

ods. (4) „Politické strany a politické hnutia, ako aj spolky, spoločnosti alebo iné združenia sú oddelené od štátu.“

Ústava SR, čl. 34,

ods. (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.“

ods. (2) „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

a) právo na vzdelanie v ich jazyku,

b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,

c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

ods. (3) „Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.“

Z podkladov získaných od jednotlivých cirkví vyplýva, že v rímskokatolíckych diecézach je nasledovné percentuálne zastúpenie duchovných hlásiacich sa k maďarskej národnostnej menšine : v Bratislavsko-trnavskej arcidiecéze 13,1%, v Nitrianskej diecéze 2,2%, v Rožňavskej diecéze 12,8% a v Košickej arcidiecéze 7,1%.

V evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku v západnom a východnom dištrikte, ktoré zaberajú celé územie Slovenskej republiky, je toto percentuálne zastúpenie v západnom dištrikte 1,3% a vo východnom dištrikte 0,8%.

V Prešovskej diecéze gréckokatolíckej cirkvi, ktorá pokrýva územie celej SR, duchovní maďarskej národnosti predstavujú 4,8% a v pravoslávnej cirkvi 2,2%.

V reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, ktorá pôsobí prevažne v južných regiónoch Slovenska, je podiel duchovných maďarskej národnosti 82,4%.

Treba zdôrazniť, že jednotlivé organizačné jednotky cirkví považujú za etnicky zmiešané územie len tie farnosti a cirkevné zbory, v ktorých sa okrem slovenského jazyka používa pri bohoslužbách aj jazyk menšín alebo výhradne jazyk menšín. Na takto vymedzenom území je percentuálne zastúpenie bohoslužieb v maďarskom jazyku takéto : Bratislavsko-trnavská arcidiecéza 71,4%, Nitrianska diecéza 41,4%, Rožňavská diecéza 40,6%, Košická arcidiecéza 35,5%, západný dištrikt ev. a. v. cirkvi 54,5%, východný dištrikt ev. a. v. cirkvi

18,1%, Prešovská diecéza gréckokatolíckej cirkvi 82,6%, reformovaná kresťanská cirkev 75,5%, pravoslávna cirkev používa ako bohoslužobný jazyk staroslovienčinu.

Poznámka: Pokiaľ ide o náboženské potreby osôb patriacich k maďarskej národnostnej menšine treba upozorniť na jeden špecifický jav: Reformovanú kresťanskú cirkev, v ktorej sú organizovaní veriaci vyznávajúci kalvinizmus. Z celkového počtu 82.545 kalvínov na Slovensku je 64 533 osôb patriacich k maďarskej národnosti. Ide teda o prevažne maďarskú cirkevnú organizáciu. V roku 1993 v nej pôsobilo 145 duchovných, t.j. v priemere prípadne 1 duchovný na 586 veriacich (pre porovnanie v grécko-katolíckej cirkvi prípadne 1 duchovný na 913 veriacich, v evanjelickej cirkvi 1 na 1144 a v rímsko-katolíckej 1 na 2113). Cirkev má vydavateľstvo "KALVIN" a vydáva mesačník "Kalvinista szemle" a "Kalvínske hlasy".

Vytváranie podmienok pre zachovanie a rozvoj kultúrneho dedičstva menšín, prostredníctvom podpory jej kultúry, zo strany štátu

Vláda SR sa vo svojej národnostnej politike snaží o zabezpečenie jej hlavných cieľov a zároveň základného zmyslu ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám, a to:

- Zabezpečenie rovnoprávného a rovnakého postavenia všetkých občanov pred zákonom, teda zabezpečenie základných práv a slobôd na území SR všetkým občanom, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľovanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Vzťah občana a štátu je tu rozhodujúcim vzťahom, pretože poskytuje najširšie možné práva osobám patriacim k národnostným menšinám.
- Zabezpečenie podmienok pre možnosť plnohodnotnej integrácie všetkých občanov do života spoločnosti.
- Zabezpečenie podmienok pre možnosť zachovania, kultúrnych hodnôt národnostných menšín ako kultúrneho dedičstva štátu.

Okrem uvedených hlavných cieľov plní národnostná politika v rôznej miere aj iné úlohy. Ide najmä o určité zjednodušenie podmienok pre národnostné menšiny. Tieto úlohy však nie sú v medzinárodných dokumentoch tým istým spôsobom nevyhnutné, resp. záväzné pre štáty, ako základné úlohy ochrany národnostných menšín. Z toho vyplývajú aj úlohy pre štát a národnostné menšiny.

V podmienkach SR existuje bohato rozvinutý a neustále sa rozvíjajúci kultúrny život jednotlivých národnostných menšín, ktorý sa navonok prejavuje existenciou a činnosťou národnostných kultúrnych zväzov. Organizácie slobodne, samostatne a aktívne koordinujú prácu množstva vitálnych súborov a krúžkov záujmovej umeleckej činnosti a pestrú paletu rôznych vzácnych a hodnotných výchovno-vzdelávacích a kultúrno-umeleckých podujatí. Široké spektrum zaujímavých aktivít dobrovoľného spoločenského života dopĺňajú profesionálne národnostné divadlá, profesionálne súbory piesní a tancov, národnostné vydavateľstvá, múzeá, národnostná periodická a neperiodická tlač a pod.

Podľa sociologických výskumov, približne 70% príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny používa v súkromí materinský jazyk. Toto právo je garantované a táto oblasť jazykových práv nie je obmedzovaná, či regulovaná žiadnou právnou normou.

Otázkami kultúry národnostných menšín sa v SR zaoberá najmä ministerstvo kultúry, ktoré na tento účel zriadilo osobitný odborný útvar - Sekciu menšinových kultúr. Otázky náboženstva rovnako patria do pôsobnosti tohoto ministerstva. Koordinujúcim orgánom pre otázky národnostných menšín je úrad podpredsedu vlády pre otázky ľudských práv, národnostných menšín a regionálny rozvoj. Okrem čl. 12 Ústavy SR, ktorý hovorí o tom, že všetci ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti a právach a základné práva a slobody sú zaručené všetkým bez rozdielu farby pleti, pohlavia, príslušnosti k národnosti, jazyka, viery, sociálneho pôvodu a pod.,

niet v SR osobitného zákona, ktorý by vyjadroval všeobecnú politiku integrácie. Tá však jasne vyplýva z uvedených hlavných cieľov národnostnej politiky.

V súlade s Programovým vyhlásením vlády SR z 2. decembra 1998, Ministerstvo kultúry SR vykonalo niektoré zmeny v otázke podpory menšinových kultúr (a to najmä v spôsoboch poskytovania finančných prostriedkov), s cieľom zabezpečenia objektívnosti a transparentnosti poskytovania finančných prostriedkov pre príslušníkov národnostných menšín zo štátneho rozpočtu.

V predchádzajúcom období ministerstvo kultúry poskytovalo finančné prostriedky na základe zmluvy medzi ministerstvom kultúry a príslušnou právnickou alebo fyzickou osobou, ktorá predložila projekt zaoberajúci sa rozvíjaním menšinovej kultúry. Všetky predložené projekty posudzovala jedna odborná komisia pre menšinové kultúry, ustanovená ministrom kultúry, v ktorej boli zastúpení príslušníci národnostných menšín (maďarskej, chorvátskej, nemeckej, rómskej, židovskej a ukrajinskej) a odborníci na problematiku menšinových kultúr zo štátnych orgánov a vedeckých pracovísk.

Členovia odbornej komisie posudzovali predložené projekty právnických a fyzických osôb rozvíjajúcich menšinové kultúry a zároveň vypracovali komplexný záverečný návrh na poskytnutie výšky finančného príspevku na jednotlivé granty pre žiadateľov. Konečné rozhodnutie vykonal v zmysle zákona NR SR č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách minister kultúry. Postup použitia poskytnutých finančných prostriedkov z MK SR vychádzal zo „Zásad Ministerstva kultúry Slovenskej republiky pre poskytovanie a vyúčtovanie finančných dotácií poskytovaných z účelových prostriedkov rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry SR na kultúrne aktivity občianskymi združeniami, nadáciami a záujmovým združeniam právnických osôb“ (číslo : MK-1727/1997-HÚ).

Súčasnú vedu ministerstva kultúry kontinuálne pokračuje v grantovom systéme, na základe ktorého bude poskytovať finančné prostriedky na vybrané projekty prostredníctvom zmlúv medzi ministerstvom kultúry a právnickou alebo fyzickou osobou. Zmenil sa však systém posudzovania projektov rozvíjajúcich menšinové kultúry tak, že na základe vypracovaného „Rokovacieho poriadku odbornej komisie a subkomisií pre posudzovanie projektov menšinových kultúr“ bola vytvorená odborná komisia, v ktorej je 19 zástupcov národnostných menšín v nasledovnom zložení: 5 zástupcov maďarskej národnostnej menšiny, 3 zástupcovia rómskej národnostnej menšiny, 2 zástupcovia za českú národnostnú menšinu a po jednom zástupcovi za rusínsku, ukrajinskú, nemeckú, chorvátsku, bulharskú, poľskú, židovskú, moravskú a novo vznikajúcu ruskú národnostnú menšinu. Úlohou tejto komisie bude určiť výšku finančných prostriedkov z objemu finančných prostriedkov schválených Národnou radou SR na rozvoj menšinových kultúr a jeho rozdelenie pre 12 menšinových kultúr a to na vydávanie periodickej a neperiodickej tlače a uskutočňovanie kultúrnych aktivít. V kompetencii odbornej komisie je zriadiť subkomisie, ktoré budú posudzovať projekty rozvíjajúce príslušnú menšinovú kultúru a navrhovať výšku finančných prostriedkov pre vybraný projekt. Výšku poskytnutia finančných prostriedkov po prerokovaní v odbornej komisii v súlade so zákonom schvaľuje minister.

Na základe Programového vyhlásenia vlády SR bola na Ministerstve kultúry SR zriadená sekcia menšinových kultúr, ktorej úlohou bude iniciovať nové prístupy v rozvíjaní kultúry príslušníkov národnostných menšín a spolupodieľať sa na tvorení nových právnych noriem, vnútrorezortných pokynov vzťahujúcich sa na utváranie podmienok pre príslušníkov národnostných menšín v súlade s Ústavou SR a medzinárodnými dokumentmi.

Vytváranie podmienok pre príslušníkov národnostných menšín na zachovanie svojej identity, materinskej reči a kultúry sa realizuje prostredníctvom rezortu kultúry a krajských úradov v niekoľkých rovinách:

1. poskytovaním finančných prostriedkov na uskutočňovanie kultúrnych aktivít národnostných menšín
2. poskytovaním finančných prostriedkov na vydávanie periodickej a neperiodickej tlače
3. financovaním inštitucionálnej sféry (divadlá, múzeá, profesionálne súbory). Podľa zákona č.222/96 uvedené kultúrne zariadenia sú financované z rozpočtov krajských úradov.

Za rok 1998 boli poskytnuté účelovo viazané finančné prostriedky na realizáciu podujatí, ktoré rozvíjajú kultúru národnostných menšín. Percentuálny podiel finančných prostriedkov pre jednotlivé právnické a fyzické osoby rozvíjajúce kultúrne aktivity menšinových kultúr v roku 1998 bol nasledovný:

- a) pre 7 právnických osôb, ktoré rozvíjajú maďarskú menšinovú kultúru (Maďarské folklórne združenie, Divadelná spoločnosť Pódium, Nadácia Zmierenie, Maďarské kultúrne združenie, Ženská spevácka skupina Ohrady, Združenie ženskej speváckej skupiny) - 20,2 %
- b) pre 2 právnické osoby rozvíjajúce nemeckú menšinovú kultúru (Karpatskonemecký spolok, Karpatskonemecký spolok pre kultúru a vzdelanie) - 18,8 %
- c) pre právnické osoby rozvíjajúce židovskú menšinovú kultúru (SNM-Múzeum židovskej kultúry, Židovská náboženská obec Prešov) - 17,8 %
- d) pre 1 subjekt rozvíjajúci chorvátsku menšinovú kultúru (Chorvátsky kultúrny zväz) - 11,2 %
- e) pre 5 subjektov rozvíjajúcich rómsku menšinovú kultúru (Romani kultúra, Roma Gemer, Box Club Rom Slovakia, Únia rómskej mládeže a Združenie občanov Rómov) - 6,7 %
- f) pre 1 subjekt rozvíjajúci ukrajinskú menšinovú kultúru (Zväz Rusínov-Ukrajincov SR - 5,1 %
- g) pre 1 subjekt rozvíjajúci bulharskú menšinovú kultúru (Kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku) - 2,9 %
- h) pre 1 subjekt rozvíjajúci moravskú menšinovú kultúru (Spolok Moravanov na Slovensku) - 2,4 %
- i) pre 1 subjekt rozvíjajúci českú menšinovú kultúru (Český spolok na Slovensku) - 1,3 %
- j) pre 1 subjekt rozvíjajúci rusínsku menšinovú kultúru (Rusínska obroda) - 0,5 %
- k) ostatné subjekty (mesto Spišské Podhradie, mesto Nitra) - 13,1 %

V tejto súvislosti treba poznamenať, že napriek tomu, že odborná komisia v roku 1998 navrhla poskytnúť finančné prostriedky na vybrané kultúrne aktivity CSEMADOKU vo výške 710 000,- Sk (napr. Kazinczyho dni jazykovej kultúry, X. Zvučiaca pieseň, Súťaž v prednese poézie a prózy Mihálya Tompu, Podunajská jar, Celoslovenský folklórny festival Gombasek 98, XXVIII. Kultúrno-literárne dni Zoltána Fabryho a XXIX. Dni Alberta Molnára-Szencziho) tieto finančné prostriedky neboli poskytnuté. Percentuálny podiel finančných prostriedkov pre jednotlivé subjekty bol nasledovný:

1. pre 5 právnických subjektov rozvíjajúcich maďarskú menšinovú kultúru (Életunk, Irodalmi Szemle, Tucsok Kaligram, Tábortúz) - 36,0 %

2. pre 4 právnické subjekty rozvíjajúce ukrajinskú menšinovú kultúru (Nové Žitt'a, Družno vpered, Veselka, Dukľa) - 14,2 %
3. pre 4 právnické subjekty rozvíjajúce rómsku menšinovú kultúru (Romano lil nevo, Roma, Luludi, Ternipen) - 9,0 %
4. pre 2 právne subjekty rozvíjajúce rusínsku menšinovú kultúru (Národne novinky, Rusín) - 4,2 %
5. pre 1 právnický subjekt rozvíjajúci nemeckú menšinovú kultúru (Karpatenblatt) 5,6 %
6. pre 1 právnický subjekt rozvíjajúci bulharskú menšinovú kultúru (Roden Glas) - 2,3 %
7. pre 1 právny subjekt rozvíjajúci českú menšinovú kultúru (Česká beseda) - 1,1 %
8. pre právnický subjekt rozvíjajúci moravskú menšinovú kultúru (Moravský hlas) - 0,6 %
9. pre ostatné právne subjekty (vydavateľstvo Kubko Goral - Slovenský juh, príloha Slovenskej republiky - Národnostné noviny) - 27 %

Vydavateľstvu Kubko Goral boli poskytnuté finančné prostriedky na tituly vydávané v anglickom, nemeckom a slovenskom jazyku, zamerané na monografie o historických osobnostiach pôsobiach na území Slovenska a faktografie o historických udalostiach, ktoré sa týkali problematiky národnostných menšín. Poskytovanie informácií v jazykoch národnostných menšín (nemecký, maďarský a ukrajinský) a platných právnych predpisov zaoberajúcich sa právami a povinnosťami osôb patriacich k národnostným menšinám a taktiež medzinárodnými normami, sa publikovali v osobitnej prílohe denníka „Slovenská republika“ - Národné noviny.

Pre zachovanie kultúrnej identity osôb patriacich k národnostným menšinám sú vytvorené podmienky aj vo verejnoprávnych médiách ako Slovenský rozhlas a Slovenské televízia. V Slovenskom rozhlase v roku 1997 bolo pre príslušníkov menšín a etnických skupín odvysielaných spolu 2911 hodín, na ktoré bolo poskytnutých 26 412 642,- Sk. V Slovenskej televízii bolo v roku 1997 odvysielaných spolu 48 hodín pre príslušníkov národnostných menšín, na ktoré bolo vynaložených 9 626 000,- Sk.

Prehľad čerpania poskytnutých finančných prostriedkov podľa jednotlivých príspevkov a dotácií z ministerstva kultúry za rok 1998

dotácia	dotácia
menšinové občianske združenia - kultúrne aktivity	12.236.000;-
periodická tlač národnostných menšín	19.560.000;-
neperiodická tlač národnostných menšín	3.015.000;-
spolu :	34.811.000;-

Podrobnú informáciu o poskytnutých finančných prostriedkoch za rok 1998 podľa jednotlivých okruhov financovania a jednotlivých subjektov uvádzame v priložených tabuľkách.

Z rozpočtov krajských úradov boli poskytnuté jednotlivým príspevkovým organizáciám tieto príspevky

organizácia	dotácia na r. 1998 v Sk
divadlá :	
Romathan Košice	7.284.000;-
Thália Košice	5.564.000;-
d. JÓKAIho v Komárne	9.542.000;-
d. DUCHNOVIČa v Prešove	10.657.000;-
múzeá :	
Podduklianske m. ukrajinsko-rusínskej kultúry vo Svidníku	5.928.000;-
spolu :	38.975.000;-
súbor Mladé srdcia (NOC)	4.150.000;-
celkom na r. 1998 :	43.125.000;-

Menšinové občianske združenia v SR – r. 1998

čís.	Organizácia/položka 642	dotácia 1998
1	Romani kultúra	282.000;-
2	Roma Gemer	548.000;-
3	Spolok Moravanov	470.000;-
4	Chorvátsky kultúrny zväz	2.190.000;-
5	Český spolok	250.000;-
6	Zväz Rusínov-Ukrajincov	1.000.000;-
7	Rusínska obroda	100.000;-
8	Kultúrny zväz Bulharov	560.000;-
9	Karpatskonemecký spolok	1.490.000;-
10	Maďarské folklórne združenie	30.000;-
11	divadelná spoločnosť „Pódium“	20.000;-
12	nadácia „Zmierenie“	3.366.450;-
13	Karpatskonemecký akademický spolok	580.000;-
14	Maďarské kultúrne združenie	500.000;-
15	Box Club Rom Slovakia	90.000;-
16	ženská spevácka skupina „Ohrady“	10.000;-
17	Združenie pre riešenie rómskej otázky	0;-
18	Únia rómskej mládeže	500.000;-
19	Mesto Brezno - sinagoga	450.000;-
20	Rádio „Local“ Komárno	600.000;-
21	SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov	1.710.000;-
22	SNM – Múzeum židovskej kultúry	4.173.000;-
23	židovská náboženská obec Prešov	1.500.000;-
24	mesto Spišské Podhradie	950.000;-
25	mesto Brezno	450.000;-
26	mesto Nitra - synagoga	1.000.000;-
	spolu :	22.369.450;-

Periodická tlač národnostných menšín – r. 1998

čís.	Vydavateľ/periodikum	dotácia 1998
1	združenie Jekhetane	
	Romano lil nevo	950.000;-

2	Romani kultúra	
	Roma	400.000;-
	Ľuďudi	400.000;-
3	Zväz Rusínov-Ukrajincov	
	Nové žitt'a	1.000.000;-
	Družno vpered	750.000;-
	Veselka	350.000;-
4	Rusínska obroda	
	Národné noviny	750.000;-
	Rusín	350.000;-
5	Karpatskonemecký spolok	4.950.000;-
	Karpatenblatt	1.000.000;-
6	Spolok ukrajinských spisovateľov	
	Dukľa	420.000;-
7	Český spolok	
	Česká beseda	340.000;-
8	Spolok Moravanov	
	Moravský Hlas	100.000;-
9	nadácia „Zmierenie“	
	ÉLETUNK	6.000.000;-
10	Roma Gemer	
	Ternipen	300.000;-
11	KZ Bulharov	
	Roden Glas	400.000;-
12	Kubko Goral	
	Slovenský juh	1.800.000;-
13	Madách Posonium	
	Irodalmi Szemle	100.000;-
	Tucsok	100.000;-
14	Kalligram	
	Kalligram	100.000;-
15	vydavateľstvo KT Komárno	
	Tábortúz	100.000;-
16	R-Press	
	Republika - príloha	3.000.000;-
17	Monitor - Polonijny	250.000;-
	spolu :	18.960.000;-

Neperiodická menšinová tlač – r. 1998

číslo	vydavateľstvo	dotácia 1998
1	Kalligram	200.000;-
2	ZRUS	25.000;-
3	EXCO	165.000;-
4	Karpatskonemecký akademický spolok	425.000;-
5	Rusínska obroda	50.000;-
6	Kubko Goral -Porozumenie	610.000;-
7	Roma Gemer	500.000;-
8	nadácia „Zmierenie“	450.000;-
9	Spolok Moravanov	100.000;-

10	Kultúrny zväz Bulharov	420.000;-
11	Štúdio- DD	70.000;-
	spolu :	3.015.000;-

Článok 6

1. Strany budú podporovať ducha tolerancie a medzikultúrny dialóg a prijímať účinné opatrenia na podporu vzájomného rešpektovania a porozumenia a spolupráce medzi všetkými osobami žijúcimi na ich území, bez ohľadu na ich etnickú, kultúrnu, jazykovú alebo náboženskú identitu, obzvlášť v oblasti vzdelávania, kultúry a médií.

2. Strany sa zaväzujú prijať primerané opatrenia na ochranu osôb, ktoré by mohli byť predmetom hrozby alebo aktu diskriminácie, nepriateľstva alebo násillia ako dôsledku ich etnickej, kultúrnej, jazykovej alebo náboženskej identity.

Medzietnické vzťahy medzi občanmi SR možno hodnotiť ako uspokojivé. Určité prejavy intolerancie sú však súčasťou života každej spoločnosti. SR nie je výnimkou. Podľa oficiálnych štatistík bolo v r. 1997 na Slovensku dovedna 15 prípadov trestnej činnosti s rasovým motívom. Jedná sa o prípady riešené pred súdmi SR a uzavreté súdnym rozhodnutím. Vzťahy medzi občanmi maďarského pôvodu a občanmi SR slovenského pôvodu na etnicky zmiešaných územiach južného Slovenska sú priateľské, nekonfliktné a vykryštalizované dlhoročným vzájomným spolužitím. Rusíni a Ukrajinci súperia medzi sebou pri teoretickom preukazovaní vlastného historického pôvodu a v niektorých ďalších otázkach. Stanovisko vlády SR je v tejto otázke nemenné a uznáva právo každej osoby slobodne rozhodnúť o svojej národnosti.

Ústava SR, čl.12,

ods. (2) „Základné práva a slobody sa zaručujú na území SR všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru, náboženstvo, politické či iné zmysľovanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.“

Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi SR a MR, čl. 14

"Zmluvné strany budú posilňovať ovzdušie tolerancie a porozumenia medzi svojimi občanmi odlišného etnického, náboženského, kultúrneho a jazykového pôvodu. (...)"

Trestný zákon č. 392/1992 Zb., § 196,

ods. (2) „Kto použije násillie proti skupine obyvateľov alebo jednotlivcov alebo sa im vyhráza usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu pre ich politické presvedčenie, národnosť, rasu, vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.“

Poznámka: V roku 1999 bola v SR vytvorená špecializované inštitúcia splnomocnenca vlády SR na riešenie problémov Rómov.

Článok 7

Strany zabezpečia rešpektovanie práva každej osoby patriacej k národnostnej

menšine na slobodu pokojného zhromažďovania, slobodu združovania, slobodu prejavu a slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.

Ústava SR, čl. 24

ods. (1) „Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú.“

Ústava SR, čl. 26

ods. (1) „Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.“

Ústava SR, čl. 28

ods. (1) „Právo pokojne sa zhromažďovať sa zaručuje.“

Ústava SR, čl. 29

ods. (1) „Právo slobodne sa združovať sa zaručuje. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.“

ods. (2) „Občania majú právo zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich.“

Ústava SR, čl. 34

ods. (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.“

ods. (2) „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

a) právo na vzdelanie v ich jazyku,

b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,

c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

ods. (3) „Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.“

Zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovacom práve, § 1,

ods. (1) „Občania majú právo pokojne sa zhromažďovať.“

ods. (2) „Výkon tohto práva slúži občanom na využívanie slobody prejavu a ďalších ústavných práv a slobôd, na výmenu informácií a názorov a na účasť na riešení verejných a iných spoločných záležitostí vyjadrením postojov a stanovísk.“

ods. (4) „Na zhromaždenie nie je potrebné predchádzajúce povolenie štátneho orgánu.“

Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov

§ 1 ods. (1) „Občania majú právo slobodne sa združovať.“

§ 2 ods. (1) „Občania môžu zakladať spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia, kluby a iné občianske združenia, ako aj odborové organizácie a združovať sa v nich.“

Zákon č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach

§ 1 ods. (1) „Občania majú právo sa združovať v politických stranách a v politických hnutiach.“

Po roku 1989 boli požiadavky na právo na slobodu zhromažďovania, združovania, prejavu, myslenia a náboženstva jednými z najžiadanejších a najočakávanejších. Je preto prirodzené, že sú obsiahnuté i v Ústave SR, ako základná podmienka a predpoklad riadneho fungovania demokratickej spoločnosti a právneho štátu, akým Slovensko bezpochyby je. Tieto základné politické práva a slobody sa v SR striktnie dodržiavajú a doposiaľ neboli zaznamenané vážnejšie pokusy o ich porušenie. Spomínané práva a slobody sú relevantné i v prípade zhromažďovania a združovania sa osôb patriacich k národnostným menšinám a sú nimi i plnohodnotne využívané. Na Slovensku existuje bohatý politický, spoločenský, náboženský a kultúrny život národnostných menšín, ktorý sa rozvíja v rámci početných a aktívnych politických strán, cirkví, kultúrnych organizácií, združení a spolkov. Tieto aktivity vedú k obohacovaniu celej spoločnosti, vzájomnému spoznávaniu kultúry rôznych národov, k tolerancii, pochopeniu a porozumeniu.

V rámci pluralitného politického systému pôsobí na Slovensku okrem iných politických strán a hnutí 18 politických strán, v ktorých sa združujú občania SR hlásiaci sa k jednotlivým menšinám. Z nich sú 3 politické strany a hnutia, ktoré združujú občanov maďarskej národnosti, 14 politických strán a hnutí si založili občania rómskej národnosti, 1 politické hnutie združuje občanov hlásiacich sa k Rusínom a Ukrajincom.

Politické strany národnostných menšín zaregistrované na MV SR

Rómske:

1. Strana integrácie Rómov na Slovensku (SIR)
2. Strana ochrany práv Rómov na Slovensku (SOPR)
3. Rómska občianska iniciatíva SR (ROISR)
4. Strana sociálnej demokracie Rómov na Slovensku (SSDR)
5. Únia rómskej občianskej iniciatívy v SR (ÚROI)
6. Rómsky kongres SR
7. Demokratické hnutie Rómov v SR (DHR)
8. Strana Rómov Slovenska (SRÓŠ)
9. Rómska národná strana (RNS)
10. Strana rómskych demokratov v SR (SRD)
11. Strana práce a istoty
12. Demokratická aliancia Rómov v SR
13. Rómska inteligencia za spolunažívanie v SR (RIS)
14. Rómske kresťanské demokratické hnutie v SR (RKDH)

Maďarské:

1. Strana maďarskej koalície (*Magyar Koalíció Pártja*)
2. Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu (*Magyar Népi Mozgalom a Megbékélésért és Jólétért*)
3. Maďarská volebná konzervatívno-liberálno-občianska strana (*Magyar Választási Konzervatív Liberális Polgári Párt*).

Rusínsko-ukrajinská:

1. Podduklianska demokratická hromada (PDH).

Z programového zamerania týchto politických subjektov vyplýva, že okrem základného cieľa, t.j. účasti na politickom živote spoločnosti, najmä na vytváraní zákonodarného zboru a

orgánov miestnej samosprávy, je aj ochrana práv a oprávnených záujmov príslušníkov konkrétnej národnostnej menšiny.

Článok 8

Strany sa zaväzujú uznať, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo hlásiť sa k svojmu náboženstvu alebo k viere a zakladať náboženské inštitúcie, organizácie a združenia.

Práva a slobody v tejto oblasti sú na Slovensku legislatívne garantované a v praxi napĺňané. Doposiaľ neboli zaznamenané pokusy o ich narušenie a preto v sfére náboženského života osôb patriacich k národnostným menšinám nenastali doposiaľ problémy. Dôvodom je i skutočnosť, že organizácia a inštitucionalizácia náboženského života je plne v kompetencii jednotlivých cirkví a štát do nich nijako nezasahuje. Na druhej strane sú cirkvi v niektorých otázkach finančne podporované aj štátom (napr. v oblasti cirkevného školstva).

Ústava SR, čl. 24,

ods. (2) „Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám, buď spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov alebo zúčastňovať sa na jeho vyučovaní.“

Ústava SR, čl. 29,

ods. (1) „Právo slobodne sa združovať sa zaručuje. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeníach.“

ods. (2) „Občania majú právo zakladať politické strany a združovať sa v nich...“

Združenia a nadácie národnostných menšín zaregistrované na MV SR

V oblasti spolkov, spoločností, klubov, rôznych záujmových občianskych združení v roku 1998 vyvíjalo na Slovensku činnosť 149 národnostných združení. Z nich 63 boli združenia občanov maďarskej národnosti, 59 rómskej, 17 rusínskej a ukrajinskej, 4 nemeckej, 2 chorvátskej, 1 poľskej, 1 českej, 1 moravskej a 1 bulharskej národnostnej menšiny.

Mimovládne organizácie Podľa informácií ministerstva vnútra SR je na Slovensku zaregistrovaných približne 760 mimovládnych organizácií (MVO), tento počet je kolísavý preto, že niektoré zanikajú, na strane druhej nove vznikajú. Tieto organizácie vykonávajú bohatú vzdelávaciu, informačnú, osvetovú a publikačnú činnosť. Finančné prostriedky získavajú od sponzorov a aj zo štátneho fondu PRO SLOVAKIA.

Článok 9

1. Strany sa zaväzujú uznať, že právo na slobodu prejavu každej osoby patriacej k národnostnej menšine zahŕňa slobodu názoru a slobodu prijímať a oznamovať informácie a myšlienky v jazyku menšiny, bez zasahovania štátnych úradov a bez ohľadu na hranice. Strany zabezpečia v rámci svojho právneho poriadku, aby osoby patriace k národnostným menšinám neboli diskriminované pri prístupe k médiám.

2. Ustanovenie odstavca 1 nebráni stranám vyžadovať bez diskriminácie a na základe objektívnych kritérií licencie na zvukové rozhlasové a televízne vysielanie alebo na podnikanie v kinematografii.

3. Strany nebudú robiť prekážky osobám patriacim k národnostným menšinám pri zriaďovaní a využívaní tlačových médií. V rámci právnej úpravy zvukového, rozhlasového a televízneho vysielania zabezpečia v rámci možností a s prihliadnutím na ustanovenia odstavca 1, že osobám patriacim k národnostným menšinám sa poskytne možnosť zriaďovať a využívať svoje vlastné médiá.

4. V rámci svojich právnych poriadkov strany prijímú primerané opatrenia na uľahčenie prístupu osobám patriacim k národnostným menšinám k médiám a na podporu tolerancie a umožnenia kultúrnej plurality.

Prístup osôb patriacich k národnostným menšinám k médiám je legislatívne garantovaný a v praxi uplatňovaný. Je jedným z moderných prostriedkov a záruk zachovania kultúrnej osobitosti, jazyka a zvykov jednotlivých národnostných menšín. Na Slovensku existuje rozhlasové a televízne vysielanie verejnoprávneho rozhlasu a televízie vysielané v jazykoch národnostných menšín. V súčasnosti SRo a STV vysiela v maďarskom, ukrajinskom, rusínskom, nemeckom a rómskom jazyku. Na území SR je taktiež možné prijímať televízny a rádiový signál početných televíznych a rozhlasových staníc (verejnoprávnych i súkromných) zo susediacich štátov. Okrem elektronických médií v SR vychádzajú každoročne početné tituly periodickej a neperiodickej tlače s finančnou podporou štátu. Prístup k zahraničnej literatúre nie je ničím obmedzený.

Ústava SR, čl. 34

ods. (1) „Občanom tvoriacim v SR národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie.“

Zákon o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania č.268/1993 Zb.

ods. (2) „prevádzkovatelia zo zákona sú povinní: (...)

c) vyrábať alebo nechať vyrábať významný podiel vysielaných relácií tak, aby sa zachovala a rozvíjala kultúrna identita národa, národností a etnických skupín SR(...).“

Zákon o Slovenskom rozhlase č. 270/1993 Zb.

§ (6) „Slovenský rozhlas plní najmä tieto úlohy:

...

d) prispieva rozhlasovým vysielaním k rozvoju národnej kultúry a kultúr národností žijúcich v SR, ako aj k sprostredkovaniu kultúrnych hodnôt iných národov.“

Zákon o Slovenskej televízii č. 271/1993 Zb.

§ 3 ods. (3) „Slovenská televízia zabezpečuje prostredníctvom televízneho vysielania v materinskej reči aj uplatňovanie záujmov národností a etnických skupín žijúcich v SR.“

§ 6 písm. (j) „Slovenská televízia plní tieto úlohy:

... prispieva televíznym vysielaním k rozvoju národnej kultúry a kultúr národností žijúcich v Slovenskej republike, ako aj k sprostredkúvaniu kultúrnych hodnôt iných národov.“

Článok 10

1. Strany sa zaväzujú uznať, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo slobodne a bez zasahovania používať svoj menšinový jazyk v súkromí aj na verejnosti, slovom aj písmom.

2. Ak v oblastiach, ktoré tradične alebo vo väčšom počte obývajú osoby patriace k národnostným menšinám, tieto osoby o to požiadajú a ak táto požiadavka zodpovedá skutočným potrebám, strany sa budú usilovať zabezpečiť, pokiaľ to bude možné také podmienky, ktoré by umožnili používanie menšinového jazyka v kontaktoch týchto osôb s administratívnymi orgánmi.

4.Strany sa zaväzujú zaručiť právo každej osoby patriacej k národnostnej menšine, aby bola bez meškania informovaná v jazyku, ktorému rozumie, o dôvodoch, pre ktoré bola vzatá do väzby a o každom obvinení voči nej, ako aj právo jej obhajoby v tomto jazyku, v prípade potreby aj s bezplatnou pomocou tlmočníka.

Túto oblasť bližšie upravujú nasledovné zákony:

- Ústava Slovenskej republiky
- Zákon o slovenskom rozhlase (č. 270/93 Zb.)
- Zákon o slovenskej televízii (č. 27/93 Zb.)
- Zákon o periodickej tlači a ostatných hromadných informačných prostriedkoch (č. 81/66 Zb.)
- Zákon o súdoch a sudcoch (č. 335/91 Zb.)
- Občiansky súdny poriadok (č. 70/92 Zb.)
- Zákon o trestnom konaní pred súdom (č.158/92 Zb.)
- Zákon o organizovaní Ústavného súdu SR, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov (č. 38/93 Zb.)
- Zákon o mene a priezvisku (č. 300/93 Zb.)
- Zákon o matrikách (č. 154/94 Zb.)
- Zákon o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín (č. 191/94 Zb.)
- Zákon o sústave základných a stredných škôl (č. 29/84 Zb.)

Ústava SR, čl. 34,

ods. (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.“

ods. (2) „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

a) právo na vzdelanie v ich jazyku,

b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,

c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

ods. (3) „Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.“

Zákon o súdoch a sudcoch č. 335/1991 Zb.

§ 7 ods. (3) „Každý môže pred súdom konať vo svojom materinskom jazyku. Zákon ustanovuje, kedy trovy spojené s pribratím tlmočníka uhrádza štát.“

Poznámka: Obdobné zákonné normy sú v Občianskom súdnom poriadku č.70/1992 Zb. Zákone o trestnom konaní pred súdom č.158/1992 Zb. Zákone o organizácii Ústavného súdu SR, o konaní pred ním a postavení sudcov č. 38/1993 Zb.

Občiansky súdny poriadok č. 70/1992 Zb.

§ (18) „Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

Zákon o trestnom konaní pred súdom č. 158/1992

§ 2 ods. (14) „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk.“

Zákon o organizácii Ústavného súdu SR, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov č. 38/1993 Z. z.

§ (23) „Fyzické osoby môžu na ústnom pojednávaní alebo pri inom osobnom rokovaní používať svoj materinský jazyk. Trovy tlmočenia znáša Ústavný súd.“

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení protokolov č. 3, 5 a 8

Článok 5 ods. (2) „Každý kto je zatknutý, musí byť oboznámený bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie s dôvodmi svojho zatknutia a s každým obvinením proti nemu.“

Článok 6 ods. (3) „Každý kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

- a) byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu;
- b) ..., c)..., d)...
- e) mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.“

Poznámka: Ústava SR v čl. 11 hovorí: "Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred jej zákonmi, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv a slobôd".

Používanie jazykov osôb patriacich k národnostným menšinám

SR nemá úpravu ochrany národnostných menšín koncentrovanú v jednej právnej norme, ale naopak, táto je zakotvená v Ústave štátu a v ďalších približne 25 právnych normách. Z toho asi 12 právnych predpisov sa zaoberá otázkou používania menšinových jazykov. Legislatíva v tejto oblasti sa však ďalej dopracováva, pričom vláda SR pripravuje súhrnný zákon o používaní jazykov osôb patriacich k národnostným menšinám.

Článok 11

1. Strany sa zaväzujú uznať, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo na používanie svojho priezviska /mena po otcovi/ a mena v jazyku menšiny a právo na jeho oficiálne uznanie v zhode s postupmi, ktoré poskytuje ich právny systém.

2. Strany sa zaväzujú uznať, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo uvádzať v jazyku svojej menšiny označenia, nápisy a ďalšie informácie súkromného charakteru viditeľné pre verejnosť v jazyku jej menšiny.

3. V oblastiach tradične obývaných významným počtom osôb patriacich k národnostnej menšine, strany v rámci svojho právneho poriadku a kde je to vhodné aj dohôd s inými štátmi a s prihliadnutím na svoje osobitné podmienky, sa budú snažiť uvádzať tradičné miestne názvy, názvy ulíc a ďalšie miestopísne údaje určené pre verejnosť aj v jazyku menšiny, ak existuje dostatočný záujem o takéto označenia.

Ústava SR, čl. 11

„Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred jej zákonmi, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv a slobôd.“

Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou.

Zákon o matrikách č. 154/1994 Z. z.

§ (16) „Ženské priezvisko osoby inej ako slovenskej národnosti sa zapíše bez koncovky slovenského prechýľovania,

a) ak o to požiadajú rodičia pri zápise priezviska ich dieťaťa ženského pohlavia do knihy narodení podľa § 13 ods. 1 alebo osvojiteľa pri zápise osvojeného dieťaťa, ak ide o nezrušiteľné osvojenie,

b) ak o to požiada žena pri zápise uzavretia manželstva do knihy manželstiev podľa §14,

c) ak o to požiada žena v súvislosti so zápisom rozhodnutia o zmene priezviska podľa osobitného zákona.“

§ 19 ods. (3) „V rodnom liste osoby inej ako slovenskej národnosti, ktorej sa tento úradný výpis týka, a ktorej meno je zapísané v matrike v slovenskom ekvivalente, uvedie sa jej meno v jej jazyku, ak o to písomne požiada; o tejto skutočnosti sa v matrike urobí záznam. Všetky ďalšie úpravy a potvrdenia sa vyhotovia s týmto tvarom mena.“

§ 19 ods. (5) „V rodnom liste alebo sobášnom liste ženy, ktorej sa tento úradný výpis týka, sa jej priezvisko uvedie bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to písomne požiada; o tejto skutočnosti sa v matrike urobí záznam. Všetky ďalšie úradné výpisy a potvrdenia o údajoch zapísaných v matrike sa vyhotovia s takýmto tvarom priezviska. Písomná žiadosť podľa prvej vety sa založí do zbierky listín.“

Zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku, § 2

ods. (1) „Osobe narodenej na území Slovenskej republiky sa môže spôsobom a za podmienok ustanovených v § 1 určiť viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri mená. Pri zápise cudzojazyčného mena do matriky sú rodičia povinní poskytnúť súčinnosť.“

Zákon NR SR č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín, § 1

ods. (1) „Obce, v ktorých príslušníci národnostnej menšiny tvoria najmenej 20 % obyvateľstva, sa označujú v jazyku národnostnej menšiny na samostatných dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce.“

Zákon Národnej rady SR č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje na základe písomnej žiadosti zapísať do matriky ženské priezvisko osoby inej ako slovenskej národnosti bez

koncovky slovenského prechýľovania. Po uplatnení tejto možnosti osoba môže požiadať znova o zapísanie ženského priezviska s koncovkou slovenského prechýľovania. Táto žiadosť sa považuje za žiadosť o povolenie zmeny priezviska podľa osobitného zákona.

Zákon Národnej rady SR č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku umožňuje zapísanie do matriky aj cudzojazyčné meno, prípadne aj viac mien. Súčasne tento zákon umožňuje na základe oznámenia matričnému úradu používať cudzojazyčné meno v slovenskom ekvivalente. Toto oznámenie nie je považované za žiadosť o povolenie zmeny mena podľa osobitného zákona. Zákonom č. 300/1993 Z. z. sa vychádza v ústrety osobám patriacim k národnostným menšinám a to tým, že im opäť dáva možnosť určiť - a do matriky zapísať - aj meno v materinskom jazyku, resp. v cudzom jazyku, čím sa zákonná úprava zosúladiť s garantovanými ústavnými právami týmto občanom. Spomínaný zákon však tiež umožňuje v § 7 - na základe slobodného rozhodnutia - používanie cudzojazyčného mena v slovenskom ekvivalente. § 4 ods. 4 tohoto zákona umožňuje používať ženské cudzojazyčné priezvisko i bez koncovky prechýľovania. Návrat k pôvodnému menu je tiež zmenou v zmysle tohoto zákona a je teda možný.

Základným zákonom, ktorý upravuje časť problematiky „uvádzania tradičných miestnych názvov“ v jazykoch národnostných menšín, je zákon NR SR č. 191/1994 Z. z.

Zákon uložil povinnosť zabezpečiť označenie obcí v jazyku národnostných menšín na samostatných dopravných značkách príslušným orgánom miestnej štátnej správy. Tieto orgány úlohu splnili a zabezpečili označenie obcí dopravnými značkami v jazyku národnostnej menšiny.

Zákon o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín č. 191/1994 Z. z., § 1

ods. (1) „Obce, v ktorých príslušníci národnostnej menšiny tvoria najmenej 20% obyvateľstva sa označujú v jazyku národnostnej menšiny na samostatných dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce.“

Článok 12

1. Tam, kde to je vhodné, strany prijímajú opatrenia v oblasti vzdelávania a výskumu, zamerané na podporu poznania kultúry, histórie, jazyka a náboženstva svojich národnostných menšín a väčšinového obyvateľstva.

2. V nadväznosti na to strany, okrem iného, vytvoria primerané možnosti na prípravu učiteľov, prístup k učebniciam a na napomáhanie stykov medzi študentmi a učiteľmi rozličných komunití.

3. Strany sa zaväzujú podporovať rovnaké príležitosti na prístup k vzdelaniu na všetkých stupňoch pre osoby patriace k národnostným menšinám.

Zákon č. 5/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. o systave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorým sa mení zákon NR SR č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky a ktorým sa mení a dopĺňa zákon SNR č. 542/1990 Zb. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov.

čl. III § 11 ods. (2) „Vysvedčenia sa žiakom základných škôl a žiakom stredných škôl vydávajú v štátnom jazyku. Žiakom základných škôl a žiakom stredných škôl v ktorých sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie v jazyku národnostných menšín, sa vydávajú dvojazyčné vysvedčenia, a to v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny.“

čl. III § 11a, ods. (1) „Pedagogická dokumentácia sa v základných a stredných školách vedie v štátnom jazyku. V školách, v ktorých sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie v jazyku národnostných menšín, sa pedagogická dokumentácia vedie dvojjazyčne, a to v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny“.

Ústava SR, čl. 34

ods. (2) „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

- a) právo na vzdelanie v ich jazyku,
- b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,
- c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

Zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov.

§ 3 ods. (1) „Výchova a vzdelanie sa uskutočňujú v štátnom jazyku. Občanom českej, maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej (rusínskej) národnosti sa v rozsahu primeranom záujmom ich národného rozvoja zabezpečuje právo na vzdelanie v ich jazyku.“

Zákon NR SR č. 270/1995 Z.z. o štátnom jazyku SR v znení neskorších predpisov

§ 3 ods. (3) „V štátnom jazyku sa
písm. a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejne listiny okrem vysvedčení vydávaných školami, v ktorých sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie v jazyku národnostných menšín alebo v cudzom jazyku; spôsob vydávania takých vysvedčení ustanovuje osobitný predpis.“

§ 4 ods. (3) „Celá pedagogická dokumentácia sa vedie v štátnom jazyku okrem pedagogickej dokumentácie, ktorá sa vedie v školách podľa osobitných predpisov; spôsob vedenia pedagogickej dokumentácie v týchto školách ustanovujú osobitné predpisy.“

Vyhláška MŠMŠ SR č. 102/1991 Zb. o ukončovaní štúdia na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach a učilištiach v znení neskorších predpisov

§ 10 „ Na strednej škole s iným ako slovenským vyučovacím jazykom sa maturitná skúška koná

- a) na gymnáziu z vyučovacieho jazyka a literatúry (písomná a ústna skúška), slovenského jazyka a literatúry (písomná a ústna skúška), ústnej skúšky z dvoch alebo troch voliteľných predmetov,
- b) na strednom odbornom učilišti a strednej odbornej škole z vyučovacieho jazyka a literatúry (písomná a ústna skúška), slovenského jazyka a literatúry (písomná a ústna skúška) a odborných predmetov.“

Vyhláška MŠ SR č. 280/1994 Z. z. o súkromných školách

§ 3 ods. (2) „Návrh na zaradenie školy do siete škôl obsahuje:

- a) druh školy, vyučovací jazyk, názov a adresu školy,
- g) učebné plány a učebné osnovy jednotlivých vyučovacích predmetov vo všetkých ročníkoch, pravidlá hodnotenia a klasifikácie žiakov, profil absolventa ak škola nebude používať pedagogickú dokumentáciu platnú pre štátne školy.“

Vyhláška MŠ SR č. 353/1994 o predškolských zariadeniach v znení neskorších predpisov

§ 3 ods. (3) „Návrh zriaďovateľa na zriadenie predškolského zariadenia obsahuje
a) názov a adresu predškolského zariadenia, druh a výchovný jazyk.“

Vyhláška Ministerstva školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky o školskej inšpekcii č. 293/1991

§ 6 ods. (1) písm. e) „Školská inšpekcia kontroluje zabezpečovanie práv a podmienok na vzdelávanie v materinskom jazyku a v úradnom jazyku...“

Príprava pedagogických pracovníkov sa uskutočňuje v zmysle zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov. Ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov škôl a školských zariadení sa uskutočňuje podľa:

Vyhlášky MŠ SR č. 42/1996 Z. z. o ďalšom vzdelávaní pedagogických pracovníkov, ktorá upravuje organizáciu, obsah, rozsah a formy ďalšieho vzdelávania pedagogických pracovníkov bez rozdielu na akej škole a školskom zariadení pôsobia. Všetci majú rovnaké možnosti ďalšieho vzdelávania, získania odbornej kvalifikácie bez ohľadu na vyučovací jazyk školy.

Vyhlášky MŠ SR č. 41/1996 Z. z. o odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov v znení neskorších predpisov, ktorá ustanovuje podmienky odbornej a pedagogickej spôsobilosti všetkých pedagogických pracovníkov, bez rozdielu na akej škole a v školskom zariadení pôsobia.

Ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov v súlade s právnymi predpismi sa realizuje okrem vysokých škôl aj prostredníctvom Štátneho pedagogického ústavu a metodických centier, v ktorých sú zriadené kabinety materinského jazyka národnostných menšín.

Ústava SR, čl. 42

ods. (1) „Každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon.“

ods. (2) Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných a stredných školách, podľa schopností občana a možností spoločnosti aj na vysokých školách.

ods. (3) Zriaďovať iné školy ako štátne a vyučovať v nich možno len za podmienok ustanovených zákonom; v takýchto školách sa môže poskytovať vzdelávanie za úhradu.“

Vo výchovno-vzdelávacej sústave SR, ktorej súčasťou sú aj školy s vyučovacím jazykom národností a s vyučovaním jazyka národností, sú zahrnuté všetky stupne vzdelávania v materinskom jazyku národností, a to od materských škôl až po vysokoškolské štúdium. Jedným z cieľov výchovy a vzdelávania napríklad rómskych detí a žiakov je aj postupná zmena hodnotového systému vo vnútri rómskych rodín na takú úroveň, aby sa vzdelanosť stala akceptovanou hodnotou a zároveň aj predpokladom na úspešné riešenie sociálnych, kultúrnych, ekonomických a spoločenských problémov, aj s podporou samotných Rómov.

Jedným z cieľov MŠ SR je stabilizovať a obnovovať činnosť materských škôl, najmä v obciach s vyššou koncentráciou rómskych detí, s dôrazom na ich jazykovú prípravu v slovenskom jazyku a vytváranie podmienok na zaškolenie 5-6 ročných detí a detí s odloženou školskou dochádzkou, s využitím všetkých foriem ich prípravy na vstup do základnej školy.

V zmysle § 14 ods. 1 vyhlášky MŠV SR č. 353/1994 Z. z. v znení zmien a doplnkov vyhlášky MŠ SR č. 81/1997 Z. z. o predškolských zariadeniach bol mesačný príspevok za pobyt v materskej škole pre deti ktoré dovŕšili 5 rokov zrušený. Projekt Nadácie „Škola dokorán“,

ktorý sa experimentálne overuje v materských školách v SR je zameraný na overovanie takých metód a organizačných foriem práce, v ktorých je okrem orientácie na dieťa posilnená úzka spolupráca s rodičmi detí a ich priama účasť na výchovných činnostiach v materskej škole.

Spolupráca materskej školy a rodiny odstraňuje u detí rómskej komunity strach zo školy. V nadväznosti na prechod detí do základnej školy pokračuje projekt „Škola dokorán“ i na základných školách v SR, a to najmä v tých lokalitách, kde je vyššia koncentrácia rómskych detí a detí z menej podnetného prostredia. Vzdelávanie rómskych žiakov sa realizuje v bežných triedach základných škôl. Žiaci so špecifickými vzdelávacími potrebami majú možnosť od školského roku 1998/99 vzdelávať sa v 1. a 2. ročníku ZŠ v „špecializovaných triedach“, ktoré sú zamerané na špecifické vzdelávacie potreby žiakov s dôrazom na rozvoj ich komunikatívnych zručností a upevnenie znalostí štátneho jazyka. Odborným gestorom vzdelávania tejto skupiny žiakov sa stal Štátny pedagogický ústav v Bratislave.

Na podporu upevnenia znalostí slovenského jazyka - ako štátneho jazyka Slovenskej republiky - Ministerstvo školstva SR schválilo a zabezpečilo vydanie Šlabikára v rómskom a slovenskom jazyku pre 1. - 2. roč. ZŠ a Osobitných škôl a Čítanky v rómsko-slovenskom jazyku, pre žiakov ZŠ. V roku 1995 bola schválená a vydaná učebnica Amari abeceda - Naša abeceda v rómskom jazyku, pre 3. - 4. roč. ZŠ. Žiaci rómskej národnosti, ktorí spĺňajú predpoklady na ďalšie štúdium na strednej škole, majú možnosť študovať na všetkých stredných školách v SR. Osobitne pre žiakov rómskej národnosti boli vytvorené podmienky na štúdium na Strednej pedagogickej škole v Levoči, na Strednej umeleckej škole v Košiciach a na Konzervatóriu v Košiciach. MŠ SR v spolupráci s MPSVaR SR zrealizovali od 1.9.1998 experimentálne overovanie 3-ročných učebných odborov Stavebná výroba. Absolventi - prevažne Rómovia po každom ukončenom roku dosiahnu určitý stupeň kvalifikácie pre stolárske, maliarske, natieračské a klampiarske práce.

Experimentálne overovanie učebných odborov Stavebná výroba sa realizuje na učilištiach v pôsobnosti krajských úradov v Trnave, Nitre, Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach a v Prešove. Žiaci učilíšť v 2-ročnom učebnom odbore s upravenými učebnými plánmi sa pripravujú na výkon tých prác, ktoré sú v danom regióne na trhu práce požadované. Z hľadiska hľadania ďalších riešení na zvýšenie vzdelanostnej úrovne rómskej populácie a jej plnohodnotného začlenenia sa do spoločnosti je i realizácia projektu „Vzdelávacie centrum pre rozvoj rómskej národnostnej menšiny v SR“. Odbornú gesciu nad týmto projektom vykonáva Štátny inštitút odborného vzdelávania, ktorý bude sledovať a vyhodnocovať úroveň výchovných a vzdelávacích aktivít. V súčasnosti sa projekt nachádza v stave príprav.

Z dôvodu odstránenia vysokého počtu nekvalifikovaných učiteľov na ZŠ, zriadila v šk. r. 1995/6 Vysoká škola pedagogická v Nitre (v súčasnosti Univerzita Konštantína Filozofa) - Katedra rómskej kultúry svoje detašované pracovisko v Spišskej Novej Vsi. Toto detašované pracovisko zabezpečuje pod gesciou Katedry rómskej kultúry okrem iného aj štúdium neučiteľských odborov „Sociálna a osvetová práca“, so zameraním na rómsku kultúru a vzdelávacie kurzy pre mladé Rómky a nezamestnaných Rómov.

MŠ SR v spolupráci s Radou Európy zorganizovalo v r. 1996 medzinárodný seminár „Alternatívny adaptačno-výchovný vzdelávací proces znevýhodnených detí a mládeže na rodinný a spoločenský život“ a v r. 1997 medzinárodnú konferenciu „Výchova a vzdelávanie detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného a zanedbaného prostredia“.

Všetky školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín sú personálne obsadzované kvalifikovanými učiteľmi, ktorých profesionálny rast a odbornosť je legislatívne zabezpečovaný rôznymi formami ďalšieho vzdelávania na úrovni Štátneho pedagogického ústavu v Bratislave a metodickými centrami v SR.

Z rozpočtu MŠ SR sa nakupujú učebnice pre všetky druhy a typy základných a stredných škôl. Pre potreby škôl s vyučovacím jazykom národností nie sú zvlášť vyčlenené finančné prostriedky. Učebnice a pracovné zošity pre školy s vyučovacím jazykom národností sa podľa potrieb postupne schvaľujú, vydávajú a distribuujú do škôl. Okrem nákupu nových vydaní učebníc sa zabezpečuje aj nákup opakovaných vydaní učebníc podľa požiadaviek a finančných možností rezortu s cieľom doplniť fondy učebníc. K tomuto účelu pre potreby škôl s vyučovacím jazykom národností a s vyučovaním jazyka národností boli vynaložené finančné prostriedky nasledovne :

V roku 1997 250.000,- Sk, z toho:

- 24.500.000,- Sk pre potreby škôl s vyučovacím jazykom maďarským
- 750.000,-Sk pre potreby škôl s vyučovacím jazykom ukrajinským a vyučovaním ukrajinského jazyka.

V uvedenom roku pre školy s vyučovacím jazykom slovenským (VJS) bolo vynaložených 178.750.000,-Sk, čo činí priemerne na žiaka s VJS 199,58,- Sk a na žiaka v škole s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) 384,62,- Sk. V roku 1998 sú plánované finančné prostriedky pre školy s VJS v čiastke 201 mil. Sk a pre školy s VJM v čiastke 31 mil. Sk, čo činí priemer na žiaka školy s VJS 224,43,- Sk a na žiaka školy s VJM 486,66,- Sk.

Článok 13

1. V rámci svojho vzdelávacieho systému strany budú uznávať, že osoby patriace k národnostnej menšine majú právo na zriaďovanie a prevádzku vlastných súkromných zariadení pre vzdelávanie a odbornú prípravu.

2. Z uplatňovania tohto práva nevyplývajú pre strany žiadne finančné záväzky.

Ústava SR, čl. 42

ods. (3) „Zriaďovať iné školy ako štátne a vyučovať v nich možno len za podmienok ustanovených zákonom; v takýchto školách sa môže poskytovať vzdelávanie za úhradu.“

Nariadenie vlády SR č. 113/1991 Zb. o poskytovaní dotácií zo štátneho rozpočtu súkromným školám

§ 2 ods. (3) „Výška dotácií sa určuje percentuálnym podielom z priemerných neinvestičných výdavkov na jedného žiaka v porovnateľnom druhu a type ostatných škôl.“

Vyhláška MŠV SR č. 280/1994 Z.z. o súkromných školách

§ 2 ods. (2) „Zriaďovateľom školy môže byť fyzická alebo právnická osoba.“

§ 3 ods. (2) „Návrh na zaradenie školy do siete škôl obsahuje:

- a) druh školy, vyučovací jazyk, názov a adresu školy,
- g) učebné plány a učebné osnovy jednotlivých vyučovacích predmetov vo všetkých ročníkoch, pravidlá hodnotenia a klasifikácie žiakov, profil absolventa ak škola nebude používať pedagogickú dokumentáciu platnú pre štátne školy.“

V súlade s § 6 ods. 2 a 3 zákona NR SR č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách v znení neskorších predpisov a § 11 ods. 2 zákona NR SR č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov MŠ SR vydalo s účinnosťou od 1. apríla 1998 :

- Podmienky poskytovania finančných prostriedkov súkromným školám
- Podmienky poskytovania finančných prostriedkov cirkevným školám.

V súlade s platnými právnymi predpismi na základe požiadaviek jednotlivých zriaďovateľov MŠ SR postupne zaradilo do siete škôl v SR pre žiakov patriacich k národnostným menšinám tieto súkromné školy. Údaje sú za školský rok 1998/99: 1 súkromné gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským, 2 súkromné stredné odborné školy pod spoločnou správou, kde sa nachádzajú aj triedy s vyučovacím jazykom maďarským, 3 súkromné stredné odborné učilištia s vyučovacím jazykom maďarským a 2 súkromné stredné odborné učilištia pod spoločnou správou, kde sa nachádzajú aj triedy s vyučovacím jazykom maďarským s celkovým počtom žiakov 1918.

Celkove štát v zmysle uvedených podmienok poskytovania finančných prostriedkov súkromným školám sa finančne podieľa prostredníctvom rozpočtu jednotlivých krajov SR. Časť V. „Súkromnej škole určí MŠ SR výšku finančných prostriedkov percentuálnym podielom z priemerných bežných výdavkov v porovnateľnom type a druhu štátnej školy na základe stanovenej metodiky rozpisu prostriedkov štátneho rozpočtu pre súkromné školy.“

Vyhľadávka Ministerstva školstva, mládeže a športu SR o školskej inšpekcii

§ 6 ods. (1) „Školská inšpekcia kontroluje:

e) zabezpečovanie práv a podmienok na vzdelanie v materinskom a úradnom jazyku.“

Článok 14

1. Strany sa zaväzujú uznávať, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo učiť sa jazyk svojej menšiny.

2. V oblastiach, ktoré tradične alebo vo významnom počte obývajú osoby patriace k národnostným menšinám strany sa budú, v prípade dostatočného záujmu, usilovať zabezpečiť podľa možností v rámci svojho vzdelávacieho systému, aby osoby patriace k týmto menšinám mali primerané možnosti na výučbu jazyka ich menšiny alebo výučbu v tomto jazyku.

3. Ustanovenie odstavca 2 tohto článku sa bude vykonávať bez ujmy na výučbe štátneho jazyka alebo na vyučovaní v tomto jazyku.

Ústava SR, čl. 34

ods. (2) „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

a) právo na vzdelanie v ich jazyku,

b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,

c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

Zákon č. 29/ 1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) znení neskorších predpisov.

§ 3 ods. (1) „Výchova a vzdelanie sa uskutočňujú v štátnom jazyku. Občanom českej, maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej (rusínskej) národnosti sa v rozsahu primeraného záujmom ich národného rozvoja zabezpečuje právo na vzdelanie v ich jazyku.“

Starostlivosť štátu o osoby patriace k národnostným menšinám na úseku školstva

Právo na vzdelávanie v jazyku národnostných menšín je zakotvené v Ústave SR a v školskom zákone. Výchova a vzdelávanie detí a žiakov sa uskutočňuje v školách s vyučovacím jazykom národností, s vyučovaním jazyka národností a s vyučovacím jazykom slovenským na základe slobodného rozhodnutia rodičov, resp. zákonného zástupcu. Tieto školy sú súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy SR, financované zo štátneho rozpočtu. Okrem štátnych škôl na základe právnych predpisov je možné zriadiť súkromné alebo cirkevné školy, ktoré sú na základe už uvedených právnych predpisov financované zo štátneho rozpočtu.

V súčasnosti v závislosti od špecifických charakteristík jednotlivých národností v SR, stavu a intenzity ich národnostného povedomia, ale aj predchádzajúcich tradícií výchova a vzdelávanie národnostných menšín sa uskutočňuje:

- v školách s vyučovacím jazykom národností, kde sa všetky predmety vyučujú v materinskom jazyku národností a štátny jazyk sa vyučuje ako povinný predmet - školy s vyučovacím jazykom maďarským hlavne na základných školách a gymnáziách
- školy s vyučovacím jazykom národností, kde sa len niektoré predmety vyučujú v materinskom jazyku národností a niektoré v štátnom jazyku - školy s vyučovacím jazykom ukrajinským, nemeckým
- školy s vyučovaním jazyka národností, kde sa predmet materinský jazyk a literatúra národností vyučuje v jazyku národnostnej menšiny na základe požiadaviek rodičov a všetky ďalšie predmety sa vyučujú v štátnom jazyku - školy s vyučovaním ukrajinského jazyka, rusínskeho jazyka a nemeckého jazyka.

V SR sa vyučujú tieto jazyky národnostných menšín v týchto typoch a druhoch škôl :

1. maďarský jazyk:

- materské školy (štátne, cirkevné);
- základné školy (štátne, cirkevné);
- stredné školy : gymnáziá (štátne, súkromné, cirkevné);
- stredné odborné školy (štátne, súkromné);
- stredné odborné učilištia (štátne, súkromné);
- špeciálne školy - pre telesne a mentálne postihnutých (materské školy, osobitné školy, internátne osobitné školy, základné školy pri zdravotníckych zariadeniach, pomocné školy, základná škola internátna pre sluchovo postihnutých žiakov, odborné učilištia);
- vysoké školy (štátne) - UKF Nitra, UK Bratislava;

2. ukrajinský jazyk:

- materské školy;
- základné školy;
- gymnáziá, stredné odborné školy;
- vysoká škola (PU Prešov) - všetko štátne školy;

3. nemecký jazyk:

- materská škola;
- základné školy (nemecký jazyk ako materinský jazyk - od školského roka 1993/4);
- vysoká škola (UFK Nitra);

4. rusínsky jazyk:

- základné školy;

- vysoká škola (pri FF PU v Prešove pôsobí Ústav národnostných štúdií a cudzích jazykov);

5. rómsky jazyk:

- rómsky jazyk je využívaných v materských školách a v prípravných ročníkoch ZŠ s vysokou koncentráciou rómskych žiakov ako podporný jazyk;
- stredná umelecká škola v Košiciach;
- vysoká škola (Katedra rómskej kultúry pri UKF v Nitre a jej detašované pracovisko v Spišskej Novej Vsi);

Sieť škôl k 15.9.1998 za školský rok 1998/99 spracovaná podľa sumárnych výkazov z Ústavu informácií a prognóz školstva

Sieť škôl spracovaná podľa sumárnych výkazov z Ústavu informácií a prognóz školstva k 15.9.1998 za školský rok 1998/99

1. MATERSKÉ ŠKOLY

a) štátne

	Počet škôl	tried	detí
s výchovným jazykom slovenským	2 912	7 284	156 648
s výchovným jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	275 102	544	9 765
s výchovným jazykom ukrajinským pod spoločnou správou 2)	14 3	25	393
s výchovným jazykom nemeckým	1	2	46
SPOLU v SR	3 307	7 855	166 852

Deti podľa národnosti v MŠ:

celkový počet detí v MŠ:	166 852
z toho štátna príslušnosť SR	166 727
národnosť slovenská	152 248
česká, morav., sliezka	85
maďarská	12 887
ukrajinská	159
rusínska	85
poľská	12
nemecká	14
rómska	1 120
iná	117
cudzinci vrátane z ČR	125

b) súkromné

	Počet škôl	tried	detí
s výchovným jazykom slovenským	14	21	447

c) cirkevné

	Počet škôl	tried	detí
--	------------	-------	------

s výchovným jazykom slovenským	5	8	176
s výchovným jazykom maďarským	1	1	29
SPOLU v SR	6	9	205

2. ZÁKLADNÉ ŠKOLY

a) štátne

	Počet škôl	tried	žiacov
s vyučovacím jazykom slovenským	2 087	25 651	579 609
z toho: nemecký materinský jazyk	5	30	753
ukrajinský materinský jazyk	24	52	761
rusínsky materinský jazyk 3)	4	6	50
s vyučovacím jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	263 30	2 087	42 488
s vyučovacím jazykom ukrajinským pod spoločnou správou 2)	8 0	48	501
s vyučovacím jazykom nemeckým	1	4	67
SPOLU v SR	2 389	27 790	622 665

Žiaci podľa národnosti v ZŠ:

celkový počet žiakov v ZŠ:	622 665
z toho štátna príslušnosť SR	622 024
národnosť slovenská	560 756
česká, morav., sliezská	1394
maďarská	52 238
ukrajinská	612
rusínska	375
poľská	59
nemecká	88
rómska	6 098
iná	404
cudzinci vrátane z ČR	641

b) súkromné

	Počet škôl	tried	žiacov
s vyučovacím jazykom slovenským	5	9	96
s vyučovacím jazykom bulharským	1	8	101
SPOLU v SR	6	17	197

c) cirkevné

	Počet škôl	tried	žiacov
s vyučovacím jazykom slovenským	79	1 053	23 981
s vyučovacím jazykom maďarským	10	58	1 034
SPOLU v SR	89	1 111	25 015

3. STREDNÉ ŠKOLY

3.1. Gymnázia

a) štátne

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	123	2 075	64 252
s vyučovacím jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	11 8	148	4 154
s vyučovacím jazykom ukrajinským	1	4	88
SPOLU v SR	155	2 227	68 494

Žiaci podľa národnosti v G:

celkový počet žiakov v G:	68 494	
z toho štátna príslušnosť SR	68 377	
národnosť slovenská	62 561	
česká, morav., sliezská	251	
maďarská	5 242	
ukrajinská	130	
rusínska		67
poľská	15	
nemecká		25
rómska	6	
iná		80
cudzinci vrátane z ČR	117	

b) súkromné

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	15	94	2 255
s vyučovacím jazykom maďarským	1	8	196
s vyučovacím jazykom bulharským	1	4	30
SPOLU v SR	17	106	2 481

c) cirkevné

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	28	300	9 364
s bilingválnym vyučovaním jazyka anglického	3		
s vyučovacím jazykom maďarským	2	13	330
SPOLU v SR	33	313	9 694

3.2. Stredné odborné školy

a) štátne

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	295	3 135	92 205
z toho: Stredná umelecká škola (Konzervatórium pre Rómov)	1	6	109
s vyučovacím jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	6 15	140	3 923

SPOLU v SR	316	3 275	96 128
-------------------	------------	--------------	---------------

zdravotnícke 4)

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	21	284	8 042
s vyučovacím jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	- 3	13	391
s vyučovacím jazykom ukrajinským pod spoločnou správou 2)	- 1	4	72
SPOLU v SR	25	301	8 505

Žiaci podľa národnosti v SOŠ:

			zdravotnícke	
celkový počet žiakov v SOŠ:	96 128		8 505	
z toho štátna príslušnosť SR	96 084		8 502	
národnosť slovenská	89 257		7 598	
česká, moravská, sliezka	214		24	
maďarská	6 295			779
ukrajinská	124		80	
rusínska		41		8
poľská	8		0	
nemecká	16		2	
rómska	84		4	
iná		45		7
cudzinci vrátane z ČR	44		7	

b) súkromné

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	22	163	3 935
s vyučovacím jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	- 2	19	416
SPOLU v SR	24	182	4 351

c) cirkevné

	Počet škôl	tried	žiakov
SPOLU v SR	4	31	806
zdravotnícke 4)	7	50	1 401

3.4. Stredné odborné učilištia a učilištia

a) štátne

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	309	4 308	107 042
s vyučovacím jazykom maďarským pod spoločnou správou 1)	4 22	55 292	1 346 6 559
SPOLU v SR	335	4 655	114 947

Žiaci podľa národnosti v SOU a U:

celkový počet žiakov v SOU a U:	114 947		
z toho štátna príslušnosť SR	114 908		
národnosť slovenská	105 322		
česká, moravská, sliezská	220		
maďarská		8 942	
ukrajinská		142	
rusínska			47
poľská	6		
nemecká		10	
rómska	169		
iná			50
cudzinci vrátane z ČR	39		

b) súkromné

	Počet škôl	tried	žiakov
s vyučovacím jazykom slovenským	4	19	331
s vyučovacím jazykom maďarským	3	47	1002
pod spoločnou správou 1)	2	18	304
SPOLU v SR	9		1 637
		84	

c) cirkevné

	Počet škôl	tried	žiakov
SPOLU v SR	5	37	923

4. Špeciálne školy s vyučovacím jazykom maďarským

a) 32 špeciálnych škôl 177 tried 1447 žiakov

z toho: 26 osobitných škôl

 4 ZŠ pri zdravotníckych zariadeniach

 1 ZŠ pre sluchovo postihnutých

 1 pomocná škola

b) v 8 základných školách alebo osobitných škôl sa nachádza 13 integrovaných tried s mentálnym postihom s počtom žiakov 110 (tieto školy sú zahrnuté v bode 2 a) medzi základnými školami s vyučovacím jazykom maďarským a v bode 4 a) medzi osobitnými školami)

c) 2 špeciálne stredné školy 6 tried 61 žiakov

Poznámky:

- 1) školy, v ktorých sú pod jedným riaditeľstvom triedy s vyučovacím jazykom slovenským a triedy s vyučovacím jazykom maďarským
- 2) školy, v ktorých sú pod jedným riaditeľstvom triedy s vyučovacím jazykom slovenským a triedy s vyučovacím jazykom ukrajinským
- 3) od školského roka 1997/98 sa do základných škôl zaviedol predmet rusínsky jazyk a literatúra na základe požiadaviek rodičov rusínskej národnosti
- 4) uvedené stredné zdravotnícke školy patria pod rezort zdravotníctva

Od školského roka 1997/8:

- sa zaviedol do ZŠ na I. stupni predmet rusínsky jazyk a literatúra, na základe požiadaviek rodičov žiakov rusínskej národnosti
- sa zriadila trieda na Strednej pedagogickej škole v Levoči, pre rómske dievčatá, so zameraním na prípravu pre predškolské zariadenia
- do ZŠ s SŠ, vrátane 8-ročných gymnázií, s vyučovacím jazykom maďarským sa zaviedol nový predmet „odborná konverzácia v Slovenskom jazyku“

Článok 15

Strany musia vytvárať podmienky potrebné na efektívnu účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, spoločenskom a ekonomickom živote, ako aj na verejných záležitostiach, najmä na tých, ktoré sa ich týkajú.

Ústava SR, čl. 30

ods. (1) „Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.“

ods. (4) „Občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám.“

Všetci občania SR, vrátane osôb patriacich k národnostným menšinám, majú Ústavou zaručené právo aktívne sa podieľať na politickom živote krajiny. Národnostné menšiny majú zabezpečené uvedené právo aj formou aktívneho pôsobenia politických strán založených na etnickom princípe. Príslušníci maďarskej národnostnej menšiny majú 15 (10% z celkového počtu) svojich politických zástupcov v parlamente a 3 ministrov vo vláde SR. Sú zastúpení vo vedení parlamentu podpredsedom a taktiež predsedami Výboru pre ľudské práva a národnosti, Výboru pre financie, rozpočet a menu a podpredsedom Výboru pre zdravotníctvo. Ostatní poslanci sú zastúpení v ďalších parlamentných výboroch. Vo vláde sa podieľa maďarská národnostná menšina vykonávaním funkcie podpredsedu pre ľudské práva, národnostné menšiny a regionálny rozvoj, funkcie ministra životného prostredia a funkcie ministra výstavby a verejných prác. Takéto zastúpenie je potrebné považovať za výrazný pozitívny krok smerom k maďarskej národnostnej menšine na Slovensku a za prejav dôvery v zodpovedný prístup k spolupodielaniu sa na riadení a smerovaní Slovenska.

Zástupcovia ostatných národnostných menšín v NR SR zastúpenie nemajú, pretože ich politické strany doposiaľ nezískali v parlamentných voľbách predpísaný počet hlasov potrebných na vstup do zákonodarného orgánu SR (5 %). Na lokálnej úrovni však národnostné menšiny svoje zastúpenie majú, čo vyplýva z výsledkov volieb do týchto samosprávnych orgánov.

Vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 1998 získali zástupcovia maďarskej národnostnej menšiny 227 funkcií starostov obcí, z toho kandidujúci za Stranu maďarskej koalície 224 a 3 kandidujúci za Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu. Za Rómsku občiansku iniciatívu v SR bolo zvolených 6 starostov obcí.

Za poslancov do obecných zastupiteľstiev bolo zvolených 3841 zástupcov maďarskej národnostnej menšiny, z toho 3773 poslancov za Stranu maďarskej koalície a 68 poslancov za Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu. Za poslancov obecných zastupiteľstiev bolo zvolených 86 zástupcov rómskej menšiny, z toho 80 za Rómsku občiansku iniciatívu v SR, 4 za Rómske kresťanské demokratické hnutie v SR a 2 za Demokratické hnutie Rómov v SR.

Ďalší zástupcovia národnostných menšín boli za starostov obcí a poslancov zastupiteľstiev zvolení ako kandidáti koalícií rôznych politických zoskupení.

Platná právna úprava nebráni ani príslušníkom iných národnostných menšín alebo etnických skupín uchádzať sa o spomenuté volené funkcie. Umožňuje to ich kandidovanie na kandidátnej listine ktoréhokoľvek kandidujúceho subjektu, alebo uplatnením vlastnej kandidátnej listiny za podmienky, že došlo k registrácii politickej strany.

Na úrovni miestnej štátnej správy z počtu 79 prednostov okresných úradov je 7 prednostov maďarskej národnosti a 1 rusínskej národnosti.

Reprezentanti všetkých 11-tich národnostných menšín sú taktiež plnoprávne zastúpení v Rade vlády SR pre národnosti, ktorá je poradným orgánom vlády. V oblasti kultúry sa príslušníci národnostných menšín podieľajú na rozhodovacom procese v záležitostiach, ktoré sa ich dotýkajú aj prostredníctvom poradných a rozhodovacích orgánov Ministerstva kultúry SR.

Ústava SR, čl. 34

ods. (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.“

Ústava SR, čl. 35

ods.1, "Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť".

Zákon o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach č.424/1991 Zb.

§1 ods. (1) „Občania majú právo sa združovať v politických stranách a v politických stranách a v politických hnutiach. Výkon tohto práva slúži občanom na ich účasť na politickom živote spoločnosti, najmä na vytváraní zákonodarných zborov a orgánov miestnej samosprávy.“

Článok 16

Strany sa zdržia opatrení, ktorými by sa zmenil pomer obyvateľstva v oblastiach obývaných osobami patriacimi k národnostným menšinám a ktoré majú za cieľ obmedzovať práva a slobody vyplývajúce zo zásad, zakotvených v tomto Rámcovom Dohovore.

Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou (19.3.1995).

Čl. 15 ods. 2 písm. (d) „potvrdzujúc integračné ciele svojej politiky, zmluvné strany sa zdržia takej politiky alebo praxe, ktorá by bola zameraná na asimiláciu osôb patriacich k menšinám proti ich vôli a budú chrániť tieto osoby pred akýmikoľvek činmi smerujúcimi k takej asimilácii. Strany sa zdržia opatrení, ktorými by sa zmenil pomer obyvateľstva v oblastiach obývaných osobami patriacimi k národnostným menšinám a ktoré obmedzujú práva a slobody týchto osôb, čím by spôsobili ujmu národnostným menšinám.“

Na Slovensku proces reformy verejnej správy prebieha od roku 1990, ako súčasť nastúpených politických a spoločenských zmien. K 24. 6. 1996 sa uskutočnili územné zmeny a integrácia úradov miestnej štátnej správy do 8 krajských úradov a 79 okresných úradov.

Nadväzne na výsledky volieb /september 1998/ Národná rada SR schválila Programové vyhlásenie vlády SR. V nadväznosti na politickú a ekonomickú situáciu bude vláda riešiť optimálne usporiadanie verejnej správy, tak aby zabezpečovala základné potreby občanov. Bude pokračovať v decentralizácii kompetencií štátu na nižšie zložky verejnej správy pri rešpektovaní princípu subsidiarity. V zmysle Programového vyhlásenia vlády Ministerstvo vnútra SR do konca mája 1999 má predložiť do vlády a následne do Národnej rady SR koncepciu ďalšieho postupu reformy verejnej správy v Slovenskej republike. Zároveň vláda posúdi potrebu zmien v zákone o územnom a správnom usporiadaní SR. Postup reformy verejnej správy bude prihliadať na ustanovenia RD.

Vláda SR v septembri 1998 podpísala Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi a Dodatokový protokol k tomuto dohovoru. V súčasnosti taktiež Ministerstvo vnútra SR predložilo na rokovanie vlády návrh na podpis Európskej charty miestnej samosprávy.

Článok 17

1. Strany sa zaväzujú, že nebudú zasahovať do práva osôb patriacich k národnostným menšinám vytvárať a udržiavať voľné a pokojné cezhraničné kontakty s osobami, ktoré v súlade so zákonom žijú v iných štátoch, najmä v tých, s ktorými majú spoločnú etnickú, kultúrnu, jazykovú alebo náboženskú identitu alebo spoločné kultúrne dedičstvo.

2. Strany sa zaväzujú, že nebudú zasahovať do práva osôb patriacich k národnostným menšinám zúčastňovať sa na činnostiach mimovládnych organizácií tak na národnej ako aj medzinárodnej úrovni.

Ústava SR, čl. 23

ods. (1) „Sloboda pohybu a pobytu sa zaručuje.“

ods. (4) „Každý občan má právo na slobodný vstup na územie SR. Občana nemožno nútiť, aby opustil vlasť, nemožno ho vyhostiť ani vydať inému štátu.“

Ústava SR, čl. 34

ods. (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.“

Zákon č. 207/1996 Z. z. o nadáciách

§ 2 ods. (2) „Nadácia je právnická osoba; do jej postavenia a činnosti môžu štátne orgány zasahovať len v medziach zákona.“

§ 7 ods. (1) „Nadáciu môže zriadiť fyzická osoba alebo právnická osoba.“

Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch

§ 3 ods. (1) „Fond môže zriadiť fyzická osoba alebo právnická osoba.“

Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby

§ 5 ods. (1) „Neziskovú organizáciu môže založiť fyzická osoba alebo právnická osoba.“

V nadačnej činnosti pôsobilo v Slovenskej republike 25 nadácií založených príslušníkmi maďarskej národnostnej menšiny, 3 nadácie založené príslušníkmi rómskej menšiny a 2 nadácie ukrajinskej a rusínskej národnostnej menšiny.

V oblasti neinvestičných fondov pôsobilo 14 fondov založených príslušníkmi maďarskej národnostnej menšiny a 1 fond založený príslušníkmi rómskej národnostnej menšiny.

Na úseku neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby pôsobila 1 nezisková organizácia založená príslušníkmi maďarskej národnostnej menšiny a 1 organizácia pre príslušníkov rómskej národnostnej menšiny.

Účel týchto mimovládnych organizácií je zameraný na ochranu ich práv v záujme udržania si ich identity, prehĺbovanie si znalostí v jazyku materinskom, na oblasť vzdelávania, kultúry, folklórnych tradícií a zvykov, športu, charity a vzájomnej pomoci.

Voľné a pokojné cezhraničné kontakty s osobami žijúcimi vo všetkých krajinách susediacich so SR sú zaručené a v praxi mimoriadne bohaté a rozvinuté. Praktizujú sa v rovine ekonomickej, spoločenskej, kultúrnej a vzdelávacej. Veľmi dôležité sú však aj kontakty osobné a rodinné, ktoré sú mimoriadne živé a v pozitívnom duchu vplývajú na bilaterálne vzťahy Slovenska so susednými krajinami.

Článok 18

1. Tam, kde to je potrebné, Strany sa budú usilovať uzatvárať dvojstranné a viacstranné dohody s inými štátmi, predovšetkým susednými, s cieľom zabezpečiť ochranu osôb patriacich k národnostným menšinám, ktorých sa to týka.

2. Tam, kde je to vhodné, budú strany prijímať opatrenia na podporu cezhraničnej spolupráce.

Slovenská republika má so svojimi susedmi uzatvorené bilaterálne zmluvy, ktoré obsahujú články garantujúce ochranu národnostných menšín a podporu cezhraničnej spolupráce

1/ Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z r. 1995 (súčasťou tejto zmluvy je aj odporúčanie RE č. 1201)

2/ Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Poľskou republikou o dobrom susedstve, solidarite a priateľskej spolupráci z r. 1991

3/ Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Spolkovou republikou Nemecko a dobrom susedstve a priateľskej spolupráci

4/ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci

5/ Zmluva o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou

Záver

Zabezpečovanie práv osôb patriacich k národnostným menšinám z hľadiska právnych záruk, ale najmä ich praktickej realizácie, je v SR na vysokej úrovni a pokrýva povinnosti a záväzky štátu vyplývajúce pre SR z medzinárodných noriem. Vzhľadom na to, že v SR v súčasnosti

prebiehajú ďalšie zmeny dotýkajúce sa aj otázok národnostných menšín, vláda je pripravená predložiť orgánom RE doplňujúce informácie tak, ako sa jednotlivé pripravované opatrenia stanú realitou.

Na príprave materiálu sa zúčastnili nasledovné orgány a inštitúcie Slovenskej republiky

- **Úrad podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a regionálny rozvoj**
- **Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky**
- **Ministerstvo školstva Slovenskej republiky**
- **Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky**
- **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky**
- **Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre riešenie problémov občanov vyžadujúcich osobitnú pomoc**
- **Rada vlády Slovenskej republiky pre národnosti**
- **Kultúrne organizácie národnostných menšín**
- **Mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti práv národnostných menšín v Slovenskej republike**
- **Slovenská akadémia vied a jej Historický a Demografický ústav**